

M
A
R
C
A
A

STOR O. BACKMAN

DE

FÄVITSKA

TROLLEN

HOLGER SCHILDT
BOKFÖRLÄGGARE

DE FÅVITSKA TROLLEN

SIGRID BACKMAN

DE FÅVITSKA
TROLLEN

HELSINGFORS
HOLGER SCHILDTS FÖRLAG

SIGRID BACKMAN

DE FÄVITSKA
TROJLEN

HELSINGFORS 1932
J. SIMELII ARVINGARS BOKTRYCKERI A. B.

Småningom har jag kommit underfund med att jag skådade dagens ljus i ett trollnäste och att min fader, den stillsamme befattningshavaren Petrus Bagge, rentav var ett fullblodstroll.

Och såsom det även i ett trollbo naturenligt uppväxer flere än en unge, så härskade naturlagen i det Baggeska boet i detta avseende lika väl som i alla andra livsförhållanden. Bagges ungar voro visserligen lätt räknade. I den additionen räckte den ena handens fingrar mer än nog, och Petrus Bagge kunde alls inte anses vara medskyldig till den fördärvbringande överbefolkningen. Förresten står det skrivet att ett troll skall vara sig själv nog, men det händer ju ändå någongång att ett troll råkar i giftermål. Också ett troll kan förledas till att yttra några ord om väder och vind till en flicka, när han ser henne under vårliga aftonstjärnor eller höst-

liga gatulyktor, och då kan följderna bli att han bygger bo alldeles som allehanda fåglar och människor.

Som den yngsta i boet föddes jag, Susanna. Att jag från första stund betraktade denna världen med en viss förvåning, beror troligen på att jag i mitt inre bar på minnet av en värld som var annorlunda. Och fastän jag nu i decennier betraktat livet på denna planet, är min åskådning ungefär densamma. — Vilket okynligt väsen, vilken handel och vandel! Nej, aldrig blir jag fullt förtrogen med denna livsföring. Bilden av den värld som är annorlunda, vilken jag bär i min själ, den låter sig inte grumla. Den vidgar min blick och nedtystar min tungas tal till en viskning. Och när det är tyst suckar jag över min frihet som gick förlorad strax då jag trädde in i jordelivet. Jag fångslades i lindor och ryggknäppta tvångströjor och kunde endast knyta de usla nävarna och nysa ömkligt i det kalla luftdraget. Och fastän dagar och år förgingo och fastän jag egenhändigt började knäppa

min tröja över bröstet, var mitt hjärta därinne som en fången fågel. Och världens kalla luftdrag står alltjämt som en rå dimma kring mina skuldror och jag blir aldrig riktigt varm i kläderna på denna planet.

Det är minnet av en annan värld som vållar min längtan. Och hade jag sänts ut på jordresan i en fågels hamn med värmande fjädrar på kroppen och långa bärande vingar, då skulle jag flugit natt och dag, ända tills jag flämtande nått pärlemorportarna vid soluppgången där mitt hem är.

Utmålar jag kanske alltför skönt min själs längtan och förgyller jag min egen åskådning? Än sen — jag bjuder ju inte ut den åt någon annan, jag behöver och behåller den endast för egen räkning.

Och slutligen får jag ju ändå nöja mig med att vara född i ett trollbo. Det hjälper inte alls att protestera häremot. Trollen vilja ju inte gärna vidkännas sin trollsläktskap, och detta vill inte heller jag, Susanna Bagge, utom nu då jag måste, då jag biktar.

Men nu hör jag någon fråga huru det Baggeska boet tedde sig i yttre måtto.

Ack ja, det Baggeska boet var inte mera tillgängligt och iögonenfallande än ett fjällugglenäste. Man måste passera många portvalv och många slingrande ljusgårdar innan man stod framför dess dörr.

Petrus Bagge hade hyrt bostaden efter eget förgottfinnande, och familjen fick nöja sig bäst den gitte med sin undandskymda, nästan mystiska placering. Bostadens pris stod kanske i rimligt förhållande till husfaderns inkomster, men jag vet att den skulle varit densamma även om han ägt säckar med guld. Men det är ju endast i barnsagor som troll äro ägare till guldsäckar, i verkligheten samla de aldrig på gods och guld. För dylikt ha de inte något gömställe, varken i bankfack eller i strumpskåp. De äro i sanning fåvitska som fåglarna under himmeln.

Att min mor bar på en mycket mänsklig och kvinnlig längtan efter en mera tillgänglig och mindre originell bostad undrar jag inte på. Men om hon någon gång höll ett livligt andragande om nödvändigheten av att flytta, svarade hennes man med ett lugnt tal om de

gamla grekerna, särskilt framhållande Diogenes som bodde i en tunna, men som därav ingalunda tog skada till sin själ.

Jag vet att min mor suckade tungt, men jag vet inte om hon begrep att hon var gift med ett troll.

För Bagges äldsta dotter var miljön inte heller särdeles förmånlig, alldenstund hon hade ett fint och fagert ansikte och i följd härav en rad sjungande kavaljerer, vilka ofta anordnade serenader på den trånga ljusgården, där månljuset låg dallrande över fönstren till den fagras kammare. (Dåtilldags lyste månen ännu suveränt på romantikens mörkblå himmel.)

Vanligtvis avlöpte dessa hyllningar utan svårare störingar. Men råkade Petrus Bagge vakna vid ett dylikt tillfälle klev han ut ur boet, vild i håret, klädd i sin grå rökrock och sina nerkippade favorittofflor och just ingenting vidare nämnbart. Och han ställde sig att betrakta sångarskaran medan han drog långa bloss ur sin tobakspipa. Det var nämligen Bagges vana att aldrig yttra sig om något innan han först noga betraktat saken.

Det hela slutade också vanligen med att han tog pipan ur munnen och sporde ungefär:

— Hur har ni läst er naturlära, pojkar? Vet ni inte att katten är det enda bland däggdjuren som verkligen kan göra serenader? Ni fuskar, pojkar.

Och med en oförliknelig glimt i ögat intonerade Bagge ett lågt kattstruket c, vände sångarskaran ryggen och hasade in i boet igen.

Sångarsvennernas munterhet var stor, men tillika voro de något förbryllade. De kunde ju inte veta att föremålet för deras hyllning hade ett troll till fader.

Men detta visste ju inte heller trollets dotter, som grät och förklarade att sångarsvennerna voro förstklassiga, studenter varenda en, och en till på köpet baron.

Dylikt angår emellertid inte ett dugg ett troll, och oberörd även av sin hustrus antydningar om såkallat opassande uppträdande gick Bagge tyst och huttrande att fortsätta sin avbrutna vila.

Tyvärr hade jag sällan förmånen att vakna vid dylika nattliga evenemang i hemmet. Min sömn var djup och tung efter dagens påfrestande lekar. Tungt sov likaså min broder, vilkens maktpåliggande verksamhet också huvudsakligast bestod i att vara rövare och fasttagare. Vi klagade aldrig över miljön. För oss och våra förehavanden var den förstklassig. Ingenstädes i världen fanns så goda gömställen som i våra källargångar, ingenstädes så många diogenestunnor och härliga packlådor.

Trots det Baggeska boets avskilda och mystiska läge lyste södersolen rikligt in i rummen, medan mitt miniatyrrum invid köket infångade östersol från en rätt stor flik av vidöppen himmel. Man hade placerat mig i denna oansenliga klostercell enbart på grund av min spirande onda böjelse att måla, att breda på med färger var jag gick fram. Jag hade nämligen börjat gå lös på familjens husbehov av konstverk. Lyckligtvis fanns det gunås varken Rembrandtar eller Van Dyckar på Bagges väggar, men alltid fanns där en

och annan grå gravyr, vars ledsnad plågade mig ända därhän att lusten att göra den litet gladare blev mig övermäktig. Vid de övriga familjemedlemmarnas bortavaro skapade jag även storstilade fresker. Jag framställde dem direkt på dörrar och kakelugnar eller varhelst en tom yta stått och gapat.

Mina färger och den övriga målarattiralen blevo slutligen konfiskerade, och fåfängt försökte jag därefter önska mig färgskrin till julklapp.

Men en dag vid ett lägligt tillfälle tog jag stortrollets bläckflaska från skrivbordet och spolierade flaskans innehåll till sista dropen. Där stod jag och kunde inte annat. Men den gången gjorde jag verkligt stilfulla karikatyrer av samtliga familjemedlemmar, främst av stortrollet i dess grå rökröck med de illa lösgångna, muntert dinglande knappar. Det var då jag blev satt i ensam cell. Att straffet hade utmätts i anseende till den träffande karakteristiken tror jag inte — jag såg ju stortrollet själv senare tyst skratta i skägget åt bilderna — nej, domen föll just i det ögonblick han skulle teckna sitt namn

på ett papper medan ett bud stod och väntade och bläckflaskan befanns tömd till sista droppen.

Jag fann mig småningom tillrätta i min klostercell. Visserligen vakade man också här över mina förehavanden, i all synnerhet höll man öga på när jag släckte ljuset om kvällarna. Jag hade nämligen uppfunnit något som ersatte min stäckta målardrift. Jag hade börjat hopfoga bilder av ord. Och nu blev jag stillsam, men jag blev också högstämd och otroligt stolt. Jag märkte ju med förvåning att min vers hade en viss rytmisk likhet med de dikter som skalder skrivit, med dikter, som min stora syster måste plugga utantill för skolans räkning. O, huru jag steg mot höjderna med mina spröda ord, sprungna direkt ur mitt hjärta! Men detta var ju en hemlighet som ingen i trollboet hade vetskap om, och det var inte heller alls om detta jag nu skulle tala. Jag ville ju endast berätta en trollepisod från en påsknatt i Bagges hus.

Vi hade en nätt katta, som enligt naturens

ordning var synnerligen produktiv. Hon hade nyligen bragt fyra ungar till världen, vilka pepo hjärtskärande såsnart hon var ute och luftade sig.

Och det begav sig att traktens kattor hade anordnat ett samkväm på påsknatten, just då alla troll och häxor mycket hyggligt ligga och sova i sina sängar, alldeles som Baggarna nu gjorde.

Utan någons vetskap hade vår katta begivit sig ut i natten. Hon hade givit en god dag i hela moderskapet, den lättfotade varelsen. Men jag vill inte förtala den skälmska missen, kanske instinkten sade henne att ungarna voro i säkert förvar i korgen under tamburbordet och att hon således tryggt kunde gå ut och roa sig en smula.

Stortrollet Petrus Bagge, som låg i rummet invid tamburen, var svårast utsatt för alla ljud som trängde på såväl från yttre regioner som från boets inre skrymslen. Detta öde tog han dock vanligen med filosofiskt lugn. Han kunde till och med ibland roa sig med att avlyssna kattserenader.

Det samkväm som nu pågick därute på källartaket tycktes vara särdeles animerat, vilket var naturligt då kattungdom av båda könen stämt upp. Den musikaliska underhållningen var synnerligen omväxlande. Solonummer följde på körsång och kvartetter på duetter. Bagge tyckte sig till och med höra uppläsning, ett dovt buktalsliknande vrövl.

Varpå maskulinerna uppfriskade varandra med nappatag såsom brukligt är även inom det högt stående släktet homo sapiens vid lantliga bröllop och förlovningskalas.

Om alla dessa oljud också gingo in genom Bagges ena öra, så gingo de lyckligtvis ändå ut genom det andra igen. Men detta var inte fallet med ungarnas kvidan som oavbrutet ljud från tamburen.

Bagge uppfordrade sin hustru att gå och täppa till munnarna på djuren, då han ansåg att det just var hon som var skyldig till att de funnos i huset. Hon hade ju alltid uppträtt som alla kattors vän och svurna beskyddarinna. Bagge visste inte att roten till denna husförargelse var den lilla randiga tigerungen

jag en gång bragt hem som trofé från mina irrfärder tillsammans med rövare och fasttagare i gårdarnas mörka källargångar.

Ungarnas kvidan fortfor emellertid. Fru Bagges bemödanden voro fruktlösa, hon måste rentav tillstå för sin man att hon kommit till korta såväl med mjölk som med ullgarnsdukar.

Då ansåg Bagge att här inte hjälpte att ligga med händerna i kors, så påsknatt det än råkade vara. I hastigt mod tog han rocken på sig och trädde tofflorna på fötterna. Och så skred han ut i tamburen, tog i förbifarten korgen med den skrikande kattkullen och skred vidare ut i köket.

Jag vaknade av kattjämmern som trängde in genom min stängda dörr, och jag gick ut att se efter vad som var på färde.

Ingen annan fann jag i köket utom min tungt sovande broder borta i studieskrubben.

Kattkorgen stod mitt på golvet och invid korgen varseblev jag en tygpåse, ett rep och en käpp. Nu anade jag vad som var på färde. Jag gissade att min fader just var stadd på

jakt efter husets mest solida pot de chambre. Säkert ämnade han nu avdagataga ungarna varenda en. Jag hade en bitter erfarenhet av tidigare arkebuseringar av detta slag, ehuru man alltid noga försökt hemlighålla dem för mig för min konstighets skull att varken äta eller dricka, skratta eller sjunga på flere dagar efter de små livens försvinnande.

Men nu beslöt jag mig hastigt för att rädda åtminstone ett liv. På måfå tog jag upp en av ungarna och försvann med den in i min cell. Jag stängde dörren ljudlöst men omsorgsfullt.

Lyckligtvis fick jag ungen att tiga medan förrättningen i köket försiggick.

Stortrollet Petrus Bagge menade troligen att ungarna skulle varit flere att döma av det infernaliska oljud de förmådde åstadkomma. Men då de i verkligheten visade sig vara endast tre, gick det fort att plocka in dem i påsen och fullfölja verket.

Inom kort var det tyst i köket och alla spår efter den onda gärningen igensopade.

Tidigt på påskmorgonen steg jag emeller-

tid in i trollkammaren, bärande den livslevande ungen i triumf högt uppe på mina händer, tillönskande min fader en glad påsk.

Petrus Bagge, min fader, bligade och blängde nyvaket från sin bädd, log i skägget och utbrast slutligen:

— Nej Susanna, fy katten, är den verkligen uppstånden?

Alltjämt dröjer min tanke i barndomens värld, inte för att livet då skulle varit någon sorglös solstråledans utan suckar och tårar, nej, det var ju redan då en svår och ojämn kamp för idealen, fylld av missräkningar, av tragik.

Det var en gång då vi tillsammans med en kamrat gömt oss så väl i en och samma tunna att ingen, inte ens Olle, kunde hitta oss. (Olle, det var den fruktade lyceisten, boxaren och lassokastaren, som i brist på bättre sällskap någongång värdigades leka kurragömma med småflickor.)

Då vi aldrig tycktes bli uppdagade blev det småningom långtråkigt i tunnan och vi började föra en viskande konversation om olika ting. Vi kommo slutligen in på livets stora centrala frågor.

Som den äldsta bland fyra syskon hade min kamrat lyckats utspionera huru deras

minsta baby hade kommit till världen, och nu meddelade hon mig den sensationella nyheten.

Jag förstummades. Något i mitt inre upp-
reste sig mot en dylik snöplighet. Vad vore
ett barn då förmer än kattens unge eller hundens valp? Nej, jag tvivlade och tänkte och tvivlade igen. Men då jag sammanställde de misstankar jag en gång vid min sommarvistelse på bondlandet fått anledning till att hysa i denna fråga, började jag slutligen inse det sannolika i min kamrats lösning på gåtan.

Men jag kände mig kränkt och förödmjukad. Jag talade ingenting vidare i denna sak, jag endast föreslog att vi skulle krypa fram ur vårt gömställe.

Olle drog mig i flätorna och ville leda mig till målet. Men tu fri för mig sade jag, spottade mig fri och lämnade leken.

Inkommen i min cell öppnade jag dörren till en liten lönnkammare i mitt dockskåp, där jag förvarade det aktstycke jag komponerat om min födelse, i anslutning till den bekän-

nelse jag tidigare avtvingat min moder i saken. Jag läste:

Susanna Bagges födelse.

I himmeln finnas många tusen miljoner triljoner små barn, som äro förutbestämda att sändas till jorden. I himmeln skrika barn aldrig, emedan där hela tiden spelar en så vaccker musik att de bara ligga och lyssna nöjda och lyckliga.

Men när fru Charlotta Bagge, som är gift men Petrus Bagge, bad Gud sända henne en dotter, då utvalde han mig och lade mig i en ängels händer.

Genom moln och dimmor fördes jag ner till jorden, och när ingen såg det lade ängeln mig ned på en tuva helt nära intill en människoboning. Då kom där ut ur stugan en fet tant, som min mor känner. Och tanten ömkade sig över mig då jag var alldeles naken och förde mig direkt till Bagges hus, då hon ansåg att Bagges inte hade tillräckligt många barn.

Nu har jag redan varit ganska länge i detta

hus. Jag saknar ännu ofta den himmelska musiken.

Denna historia var således lögnaktig. Jag tog därför en penna och drog ett streck över alltsammans. Varpå jag gick att uppsöka min katt, som kunde spinna trösterikt och lustigt slicka mina ögonfransar.

Härpå följde några dagars nedstämdhet, som dock gav sig vid de föreberedelser till en fest som skulle hållas i Bagges hus.

Petrus Bagge skulle fylla år, antagligen var det fulla fyratio.

Dåtilldags var en man vid dylik ålder synnerligen värdig och fullvuxen, åtminstone i yttre måtto. Då rakade männen inte allt skägget av sig. Somliga buro helskägg, vilket skänkte även vedhuggaren en värdig apostolisk prägel. Andra buro bockskägg, som i sig självt var mindre sympatiskt, då det dolde en så viktig del av ansiktet som hakan, men som kunde vara nog så stilfullt när det satt på den rätta typen. Bagge åter hade hakan barrakad, men var luden om kinderna. Han liknade ackurat en rysk kejsare av gamla stammen. Ingen härskarmin hade han dock lagt sig till med, då han ju var en fri man, ett troll av Guds nåde till på köpet.

Emellertid stod han nu i beråd att fylla ett välrundat antal år. Redan på den tiden hade man oseden att anfalla sina vänner och tjäns-

tekamrater med hyllningar vid dylika oförskyllda tillfällen. Det salades ihop slantar för inköp av allehanda skålar och kaffepannor. Troligen var den inhemska kristallen då ännu inte uppfunnen. Åtminstone vet jag inte att man rasade i detta hyllningsmaterial såsom under senare tider varit fallet. Inte heller voro blomsterkorgarna så pompösa som nu, troligen beroende på att blomsterhandlarna då ännu voro ett tillbakadraget släkte.

Men med vaser har man i alla tider varit benägen att lyckliggöra sina medmänniskor. Då funnos vaser i ljusrött och ljusblått glas, bucklade och vridna i många konstiga fasoner. Och de uppträdde alltid parvis. Man hade tydligen sinne för symmetri på den tiden. Troligen var den allmänna balansen därför så mycket bättre då än nu. Stjälpte något och gick det sönder så var det en småsak, just en vas eller ett vinglas till exempel, men då ramlade inga troner och härskardömen.

Men nu vill jag inte bli vidlyftig, jag vill hålla mig till saken.

Vi hade alltså börjat med en del förbere-

delser för festen. Min moder gjorde en härlig vetebrödsdeg, som doftade av kardemumma och allehanda andra kosteliga kryddor, och hon bakade ut degen till en kringla av ansenligt omfång. Åt min broder, som stod och snålades invid bakkbordet, gav hon en bit av degen och desslikes gav hon också mig en bit, som hon försökte göra precis lika stor som den hon givit min broder och som redan befann sig i hans mage.

Jag beslöt strax att inte alls äta upp min degbit utan att göra någonting av den. På begäran beredde min moder mig plats på ett hörn av bordet att arbeta på.

Jag såg redan för min inre syn den elefant jag ämnade göra. Vilket härligt material var inte deg för en elefantsnabel! Jag smakade på degen medan jag arbetade och jag smakade om och om igen. Min mor ansåg att jag klottade, men jag ansåg att jag skapade en elefant. Hon sade att det såg ut att bli bara en mygga.

Det blev slutligen ändå mera än en mygga, det blev en liten platt kaka, inte större än en medalj. Jag hade fått alldeles för litet mate-

rial. Men trots allt blev resultatet ju ändå inte lika med noll. Med medalj skulle jag hugna min fader, jubilaren. Och jag ropade redan hurra.

När jubileumsdagen randades och Petrus Bagge märkte att hela den ordinära hushållningen förfuskades, att gröten var snabbgröt och soppan hastsoppa och att till och med möblerna rubbades från sina platser, föste han hastigt ett bröd och en fiskburk i sin handkappsäck, tog svirvelspöet med gäddlinan samt båtglykorna, gick ner till den närbelägna båtstranden och rodde ut på böljan blå.

Min moder anade genast oråd och blev mycket nedstämd. Gråtfärdig var också min syster, som redan var en sjundeklassist med livliga relationer med yttervärlden, där man bibragt henne stor respekt för övliga seder och bruk. Dessutom hade hon ju uppoffrat sina dyrbara lediga stunder mellan läxplugget för att förfärdiga en praktfull borsthållare åt jubilaren.

Min mening om situationen var något

oklar. — Varför ondgjorde man sig egentligen? Om också jubilaren uteblev så hade vi ju kringlan och kakorna och päronen i gott förvar i skafferiet och kunde förpläga huru många gratulanter som helst.

Medan vi ännu stökade och ställde, steg gamla faster Kristina in till oss.

Hon var Bagges egen faster och för övrigt var hon en av dessa förtjusande gamla häxor, som numera nästan försvunnit jämte den övriga romantiken. Hon var klädd i en grönskiftande mantilj och bar en tokig kapott på huvudet. Därtill bestod hennes utrustning av en blå paraply och en svart trollpåse. Men det märkvärdigaste var dock den outgrundliga frid och klarhet som lyste ur hennes ögon.

Jag beskådade henne alltid med giriga ögon. Hon verkade på något hemlighetsfullt sätt berusande på mig. Men så kunde heller ingen som hon berätta om krig och bröllop, om sagolikt snörika vintrar, om heta somrar, om hungersnöd, kejsare och tiggare. Det fanns heller ingen som kunde beskriva smärtan i sina liktornar så medryckande

som faster Kristina. Tyvärr var det ytterst sällan hon upptog detta sprittande tema, det hände endast då något svårare oväder var i annalkande.

Det var alltid ett spännande ögonblick då hon öppnade trollpåsen. Denna gång innehöll den dock ingenting för mig. Denna gång innehöll den bara någonting för Petrus, hennes avhållna brorson.

Detta någonting avslöjade sig inom kort som ett vackert tvillingpar av släktet vasus porslinius. Prydnadsföremålen voro sällsamma att skåda. De skiftade i ljusrött och gråbrunt och de blänkte och voro försedda med fenor och vårtor.

Jag bävade och vågade knappt vidröra dem. Sagans ande började omvärva mig som en rök. Den största och rikaste häxan satt i vårt hus, och jag kunde slå armarna om hennes knän och klämma dem huru mycket jag bara ville.

Gamla faster Kristinas rika håvor tycktes emellertid inte kunna lyckliggöra någon an-

nan så fullständigt som mig. Min mor och min syster tittade ofta ut genom fönstren och voro förströdda och fåordiga. Min mor sade något till faster Kristina om Petri egendomlighet, och hon suckade därvid tungt. Men faster Kristina smålog och menade att Petrus var bra sådan han var. Alla kunde ju inte vara precis lika klippta och skurna till karaktären. Förresten trodde hon att Petrus skulle veta att komma hem i behörig tid.

Faster Kristina öppnade trollpåsen och tog upp sina glasögon och sin stickning. Hon berättade för min mor att protokollsekreterare Ehrenström avlidit. Han hade nyss hemkommit från Petersburg, där han ådragit sig något i magen.

Men denna dag tycktes det egentligen vara endast jag som uppmärksamt lyssnade till allt vad gamla faster Kristina sade.

Jag upprepade sakta ordet protokollsekreterare. Detta var ett kraftigt häxord och jag beslöt strax att bruka detta ord.

I lönndom gick jag ut i tamburen och skrudade mig i faster Kristinas mantilj, som på

mig föll likt en kungamantel som släpade ut-med golvet. Och jag lyfte hennes kapott som en krona på mitt huvud, och hennes blå paraply blev min trollstav.

Och jag gick ut att uppsöka min broder, på det att jag kunde få bestraffa honom för alla hans ogärningar. Hade han inte nyss visat mig långnäsa och kallat mig Sibusanna.

Jag fann honom just då han stod och letade efter brodersaxen i stora systers syskrin, för vilket helgerån han ofta fått stånda till straff.

— Protokollsekreterare! väste jag och stack honom med trollstaven i ryggen. — Protokollsekreterare, jag förvandlar dig till en mygga.

Men se, strax flög han upp som en geting, och han sjöng som en geting: — Sibusanna, Sibusanna.

I samma stund kom vår mor tillstädes och jag måste strax klä av mig faster Kristinas kapott och mantilj.

Och se, det vart ganska tråkigt att leva, och jag visste inte riktigt vad jag skulle börja göra.

Också jag började nu otåligt vänta på ju-

bilarens återkomst. Den tryckta stämningen plågade mig svårt. Därtill drucko de stora kaffe så mycket de behagade och det tycktes aldrig bli min tur att få komma i åtnjutande av sötebröden. Som protest häremot löste jag upp mina hårflätor så fullständigt, att någon skulle få anledning att sysselsätta sig med mig.

Medan min syster kort därpå under fåfänga förmaningar med fast grepp stod och flätade ihop mitt hår, sågo vi huru tamburdörrarna öppnades och en reslig, glädjestrålände man steg in, bärande en blänkande bricka belamrad med blänkande käril av olika form och storlek. Och tätt efter i hans fjät följde fyra lika glädjestrålände farbröder, bärande själva jubilaren, det ville säga vår fader, högt uppe på starka armar, medan en Bellmans-visa ljöd som ett sorl av bromsar.

Den reslige föregångaren räckte bugande brickan till min moder utan att avbryta sig i sången.

Min moder tackade rörd för den vackra gåvan.

Då ljöd ett rungande leve för Baggen och

så hissades han tre gånger ända upp till taket.

Hurra, hurraa, hurraaa!

Gamla faster Kristina skakade på huvudet och satte händerna för öronen, men jag såg att hennes ögon logo.

Således var detta en fullkomligt ofarlig tillställning och även jag vågade ropa: leve Baggen! Och allt husfolket gladdes och tyckte det var hög tid för husbonden att vara hemma igen.

Men husbonden såg allt annat än högtidlig ut där han redan stod på benen igen. Han höll intet andragande och han tackade heller inte rörd för hyllningen. Han klappade endast till sina tjänstebröder och tackade dem för det de åtminstone utelämnat hornmusiken och tappat konceptet till hyllningstalet. Och så långt kunde allt vara gott och väl. Men detta med brickan och kaffepannan och sockerdosan och gräddkärilet. Det var en allvarlig historia. Det tydde ju rentav på delirium skrammelsurium.

Efter denna diagnos höll Bagge på att bli hissad en gång till, men han slank undan till

skåpet där det stod en flaska med gyllene hjälm och sjustjärnegördel.

— Sjungom, gossar, sade Petrus Bagge, sjungom ännu en visa.

Och det blev ett klirrande med glas och silverskedar och brickor och sockerskålar. Och allt husfolket jämte gäster bänkade sig kring jubileumsbordet.

Vi voro otroligt många, men det oaktat kunde jag räkna oss. Det blev elva. Vi voro så att säga sju herrar och fyra damer. Gamla faster Kristina satt vid jubilarens högra sida, medan mig bereddes plats vid den vänstra. Min mor och min syster hade placerat sig mellan två av de främmande farbröderna. Men de smålogo ganska tvunget, de tycktes inte finna sig riktigt väl därinne bland tobaksmolnen.

En av farbröderna hade en mycket hög och rak näsa och ljust pipskägg och hans hjässa var underbart blixtrande blank och kal. Jag beskådade honom med djupt intresse. Han plirade lustigt mot mig och frågade min mor om jag redan gick i skola.

Men en annan av farbröderna, just han den

glädjestrålande, som uppträdde som försångare och som skänkte oss de blänkande kärilen, han vände sig direkte till mig med sina frågor, och jag gav honom med nöje alla de upplysningar han önskade. För mitt vidkommande vart kvinnofrågan löst redan denna kväll i slutet av förra århundradet. Jag fick ju sjunga med om Orfei drängar så mycket jag behagade. Jag hade full jämlikhet med stora, skäggb vuxna män. Och om min moder inte hade börjat trassla till frågan med sin mening att jag redan skulle gå till sängs, vet jag inte huru fullständiga fri- och rättigheter jag kunnat tillvälla mig.

Jubilaren satt inbegripen i lågmält sampråk med sin älskeliga faster. Han underhöll henne med lögnaktiga och trevliga historier om fiske och fiskebragder. I förtroende delgav han henne också en sanning: han hade inte fått så mycket som en stjärt på kroken denna dag. Men väl hade han själv blivit uppfiskad och infångad när han satte foten i land.

Faster Kristina genmälde blott att det var rätt och lagom att rymlingen hamnade i den

stora deputationens nät, vilken vänlighet Bagge strax kvittade med ett hjärtligt tack för de vackra simporna hans faster förärat honom. Och han undrade blott i vilka vatten hon lagt ut krokarna.

Faster Kristina gav sin käre brorson en lång blick, men hon vredgades inte ett dugg på honom. Hon begrep naturligtvis bättre än han, huru skönt det dyrköpta skrofulösa vasparet var.

Jag beskådade noga faster Kristina. Alltid var hon lugn och trygg, i vilket vimmel hon än befann sig. Då visste jag inte, att ett dylikt lugn var frukten av en sann förtrogenhet såväl med skämtet som med allvaret, med glädjen som med sorgen. Det var de många erfarenheternas lugn. — Kom det sig av att hon redan var så nära det mål, där hjärtats darrande magnetnål för evigt stannar, så nära den stora majestätiska hemligheten: döden?

Men då var hon i min föreställning blott den rikaste häxan som skänkte oss skatter av oförliknelig skönhet. Och vi sutto alla i

fjällkungens grotta och sjöngo visor. Och min syster var den fagra prinsessan, och min broder var den ostyriga gossen som gjorde fyrverkeri på sina skolböcker, och som i lönn-dom tömde sirapsburken i skafferiet.

Men min fader var fjällkungen, och nu talade han också som en fjällkung. Han berättade om en ensam fjäril som han en gång hade mött i ödemarken. Han skildrade utförligt dess lek med några spröda blåklockor. Han skildrade den solbelysta dalen, där luften var fylld av skapelsemorgonens dofter, och där fjärilns vingslag kunde förnimmas i tystnaden. Och enrisbuskens hemligheter kände han till fullo, liksom han även utforskat det nödvuxna grässtråets böjningar för vindfläktarna på den ensliga tallmon.

Men när han skulle börja utmåla solnedgången i alla dess färgskiftningar ertappade han sig själv, och han vände hastigt åter från sina poetiska irrfärder och frågade alldeles oväntat om någon kunde efterapa orrtuppens kärlekskväde. Men det visade sig snart att ingen kunde göra det bättre än Bagge själv.

Han hyllades också strax på bar gärning

med »Du gamla, du friska», som sjöngs så det knakade i stolarna.

Vilka konstnärliga resultat man slutligen nådde vid denna fest vet jag inte. Jag måste nämligen gå till sängs. Och jag fogade mig häri, sedan man förvissat mig om att faster Kristina skulle stanna hos oss över natten.

Det sades en dag att faster Kristina var död. Det talades beskäftigt om dödsattest, om kista, präst, klockringning och svarta klänningar. Ingen talade visserligen med mig om dessa saker, men jag talade icke heller med någon. Jag visste vad man skulle göra med faster Kristina: lägga henne i ett stort skrin, sänka skrinet i en djup grop och ösa sand och mull på av alla krafter. Så gjorde man också med ett litet barn på landet en sommar, när jag var där och såg allt med egna ögon. Det sades att det lilla barnet for tillbaka till himmeln på detta sätt, men dess moder grät ändå så häftigt att jag började gråta med, fastän jag inte alls var bekant med dem.

Men nu kunde jag inte alls gråta. Jag kunde inte fatta detta som hänt faster Kristina. — — Skulle hon fara till himmeln på samma sätt som det lilla barnet? — — Skulle

hon där förvandlas till ett litet barn igen? Allt var en dunkel gåta, jag förmådde inte fatta den.

Det gick sedan alldeles så till som jag fruktade att det skulle gå. Det stora svarta skrinet, i vilket man gömt faster Kristina, sänktes ner i en djup grop och så skovlade man mull på av alla krafter.

Det var förskräckligt. Jag ville slunga min röda blomma, som hade vassa taggar på stjälken, rakt i ansiktet på honom som kastade de första skovlarna på faster Kristina. Jag var alldeles maktlös, jag kunde inte försvara henne. Och de stora voro alla så beskäftiga att kasta sand. Också min syster och min broder gjorde som de andra. Till slut satte de blommor på mullhögen och så var allt färdigt.

Min moder uppmanade också mig att lägga min blomma på graven, men det gjorde jag inte. Jag höll blomman hårt i min hand och tog den med mig hem igen.

Det var alldeles tyst och stilla i vårt hus. Ingenting hände. Det var vår och snösmältning och alla stora människor voro glada över att solen sken. Min mor blekte linnetyg i ett fönster och myste när hon såg huru vitt det blev. Men när hon såg på mig myste hon inte alls. Hon påstod att solen inte gjorde någon verkan på mig denna vår. Hon blev liksom fundersam. Hon misstänkte att jag inte var frisk.

En dag mitt i veckan måste jag utbyta mitt alldeles rena linne mot ett ännu renare. Vi skulle gå till läkarn.

Vår läkare var en skäggig farbror med underligt namn och guldbågade glasögon. Han kände oss mycket väl och blev alltid ganska glad när vi kom. Troligen voro vi hans allra fogligaste patienter, och vi betalade också alltid punktligt vad besöken kostade.

Denna hjärtegodas farbror hade mången gång i grund och botten rannsakat hjärtan och njurar på det Baggeska boets medlemmar, mig dock undantagen. Men de skickligaste kunna ju misstaga sig någongång, och

just på min ringa person skulle misstaget nu råka falla, vilket jag inte kan låta bli att närmare belysa.

I doktors rum fanns många sevärdheter, och medan min mor uppräknade alla de sjukdomssymptom jag uppvisat, hade jag god tid att se mig omkring.

Jag satt just och beskådade ett älghuvud som alldeles livslevande liksom stack ut ur den mörka väggen, då doktorn hov upp sin kraftfulla röst och yttrade:

— Kanske vi då ska titta lite närmare på flickan, eftersom hon varken vill äta, skratta eller leka kurragömma.

Min mor och jag hjälptes då åt att fortast möjligt klä mig naken. Och när detta var gjort vågade jag ingenting annat göra än glo på doktorn med onda ögon.

Mina tunna skulderblad voro honom strax en nagel i ögat, och med forskarnit anföll han begärligt mina lungor. Han lyssnade stundom med och stundom utan lur, och han spann och stönade och murrade väldeligen vid mitt bröst.

Men i mitt bröst fanns troligen inga falska toner, intet fel på rytmen av hjärtats slag, eftersom han nu överflyttade sitt intresse på min oansenliga mage, i det han gjorde sig underrättad om dess funktioner.

Det torde då ännu inte varit brukligt att fråga efter några psykiska orsaker till störingar i det allmänna befinnandet, allraminst när det gällde små flickor.

Alltså föredrog min moder med största beredvillighet inför doktorn om störingar och konstigheter i digestionen, såsom mödrar pläga göra till fromma för sina ungars hälsa och förkovran.

Och doktorn nickade och såg nöjd ut. Han gick nu från klarhet till klarhet. Diagnosen var färdig: magkatarr.

Min moder drog en lättnadens suck. Kanske hon i hemlighet hade fruktat för någonting farligare. På mig verkade diagnosen högeligen stärkande. Åtminstone för ögonblicket tilltog mitt kurage. Själva benämningen på det onda som fanns hos mig besatt ju en särdeles stolt och hemlighetsfull klang, och jag drömde redan om att med detta kraftord

kunna imponera på min broder, så att han inte längre skulle våga förtrycka mig. För övrigt var det synnerligen lugnande att få kläderna på sig igen.

Och vi skildes som gamla goda vänner från doktorn och gingo hem med långa fullskrivna pappersremсор i fickan.

Vårdagarna började bli allt längre och solen blev för varje dag allt mer oemotståndlig och varm. Den bittra tanken att faster Kristina aldrig mer skulle komma till oss förmildrades och jag hade småningom lidit mig igenom denna sorg. Därtill hade jag burit sten på bördan i form av de mängder fiskleverolja, järntinktur och karlsbadertsalt jag nödgats konsumera.

Det är i sanning besvärligt att vara dömd att älska allehanda häxor och troll, som oförmodat kunna lämna oss att stå undrande och spörjande på stranden.

Emellertid hade jag återvunnit min vitalitet. Min själs kamp för tillvaron var lättad.

Aldrig brunno brasorna i våra kakelugnar med sådan rytm och glans som då husfadern själv gjorde upp dem och vakade över dem. Han hade sitt eget sätt att handskas med veden. Även de suraste träen kunde han få att brinna, sjunga och flamma upp.

Det var den varma, hemlighetsfulla söndagshymnen som spelade i vårt hus.

Jag låg på knä framför brasan. Jag beundrade elden. Detsamma gjorde min katt. Vi firade söndag tyst och andaktsfullt.

Någonstädes hördes min broder läsa sina läxor. Han skrek och domderade som en domedagsprofet om Jonas i valfiskens buk. De bibliska historierna övergingo helt och hållet hans förnuft och förstånd, varför han regelbundet kom hem med en synnerligen välskriven fyra i sitt skolbetyg i det läroämne som kallas religion.

Bagge senior avbröt sig någongång i tidningsläsandet och tog sig före att anställa förhör med Bagge junior. Men det var platt omöjligt för denne att exakt kunna redogöra för profetens äventyr.

Bagge senior såg då oförmärkt efter i boken, huru många dagar det egentligen var som Jonas låg inne i buken — det var ju tider sen Petrus Bagge fått bita i frukten från detta kunskapens träd — varpå han började avfyra synnerligen formfulländade skolmästarfrågor.

Lärjungen kunde emellertid inte förklara saken annorlunda, än att Jonas låg inne så länge tills valfiskens började kasta opp.

Vid denna naturalistiska förklaring av händelseförloppet räckte Petrus Bagge hela bibliska historien tillbaka till sin son. Och han bad honom fortsätta plugget tills han kunde berättelsen utantill. Att komma med egna ord och funderingar bar ju rakt åt skogen.

Och Bagge junior stegade trögt tillbaka till sin studieskrubb. Han suckade tungt under lärdomens ok och förbannelse.

För att likväl kunna uthärda vederkvickte

han sig med att blåsa luft i tomma papperspåsar och avfytrade befriande knallar då och då. Dessa knallar irriterade alldeles rysligt husets äldsta dotter, som satt inbegripen i tysta, men desto mer plågsamma studier av ryska språket. Man hörde huru hon stängde dörrar med kläm och eftertryck.

Men det var ju söndag och vår husmoder återvände från kyrkan. Hon var vår överstepräst och tålmodigt sörjde hon för våra sorglösa själar. Annars var religionsfriheten fullständigt genomförd i Bagges hus. Petrus Bagge talade aldrig om sina förbindelser med de översinnliga makterna, och hans absoluta förtegenhet i dessa ting oroade i hemlighet hans hustru. Hon hade inte ännu kommit underfund med, att hon hade att göra med ett troll.

Vid sin återkomst från kyrkan slog hon sig likväl ner hos oss, nöjd och belåten med de välgjorda brasorna och det utmärkta kaffe hennes äldsta dotter förmådde framställa. Och vid kaffet började sedan den evinnerliga konversationen om Dreyfusprocessen. Bagge

hade rentav fått flugan på denna process, och stort bättre var det inte heller beställt med Charlotta Bagge. Det kom sig av det myckna tidningsläsandet. Dreyfus och Zola, Dreyfus och Zola, ljödo orden ideligen i mina öron. O, huru jag längleddes åt detta!

Och jag gick att uppsöka min broder i hans studieskrubb och i bästa samförstånd började vi göra kål på husets hela förråd av papperspåsar.

Inom kort började det knalla och smälla och det artade sig till ett ypperligt ackompanjemang, inte blott till processen, utan även till vår stora systems läxläsning. Hon höll just på att med hög röst förfullständiga sin bildning med Napolens segrar. Detta skedde på vers:

Och Eilau, Friedland och Jena
de blixtra från pol till pol
som himmelens stjärnor allena,
men Austerlitz är deras sol.

Jag drog efter andan. Den sista och största påsen var redan hård och stinn av luft, men den måste till varje pris göras ännu hårdare.

Och min broder tog sig verket an och blåste så håret reste sig på hans huvud. Varpå det knallade till för Austerlitz så trollboet skrällde i fogarna.

Men i nästa stund stod vår syster framför oss, obeveklig och stum som historiens gudinna. Och utan förbarmande förvisades vi till var sin mörka klädgarderob.

Men vi fogade oss inte undergivet i vårt öde. Vi dunkade på de stängda dörrarna, ljudeligt deklamerande den stolta krigarhymnen.

Då hörde vi historiens gudinna kalla på stortrollet. Hon anklagade oss för hädelse av Napoleon och för störande uppträdande.

Jag gömde mig bland kläderna i andlös tystnad.

Men nu lätos garderobdörrarna upp och jag hörde min fader säga:

— Susanna, var är du?

Jag svarade inte, jag gömde mig ännu bättre bland klädmassorna.

Då steg min broder fram och sade på gamle Adams vis:

— Det var Susanna som ...

Jag visste inom mig att min broder denna gång sade en sanning, jag visste innerst inne att jag var spiritus rector till detta s. k. okynne.

— Susanna, var är du? hördes min fader säga vid skrubbdörren.

Då min broder redan uttalat sanningen makade jag mig långsamt fram ur mitt gömställe.

Nästan förblindad av mörkret stod jag blinkande inför min fader i det klara dagsljuset.

Han sade ingenting. Jag sade heller ingenting.

Men historiens gudinna talade och sade:

— Om någon borde dessa få sitta på en öde ö långt ute i havet.

Jag höll emellertid blicken stadigt fäst på min fader.

Och han uppvisade inte alls någon härskarmin. Han bad mig endast uppläsa jubelversen med allvar och eftertanke. Han ville höra den. Och jag deklamerade beredvilligt och med stolthet. Jag deklamerade så att det löpte kalla kårar utmed min egen rygg.

Härpå blevo vi förvisade ut till den soliga gårdsplanen.

Men Bagge vände sig till sin äldre dotter, Napoleonprästinna, och deklamerade i sin tur en liten ramsa. — Ser du, sade han:

Det händer de stora barnen
långt oftare än de små
att skimrande slagg och glitter
i stället för guld de få.

Så ansåg Petrus Bagge man hellre borde rimma om den store självsvåldige. Men det oaktat uppmanade han sin dotter att läsa och lära vad hennes lärare bjudit, och han hänvisade henne till sitt avskilda rum, så att hon i fred kunde få plugga på krigshymnen.

Jag hade stannat vid dörren. Jag väntade tyst på det guld de små barnen brukade få. Det fanns i min faders byxficka.

Inom kort var min tysta begäran villfaren och jag sprang ut, gömmande en stor guldglänsande slant i handen. I en butik på andra sidan gatan kunde man i en handvändning förvandla slanten till fyra strutar gyllene knäck.

Dreyfus och Zola, Dreyfus och Zola, ljödo orden i mina öron, när jag åter trädde in i trollboet.

Men välbeställd med knäcksugen svalde jag med lätthet även Dreyfusprocessen. Det myckna tidningsläsandet skulle ju ändå en gång taga en ände.

Man nämner ordet moral, men man mörskar härvid inte på sig ett dugg. Ordet har ju för länge sedan mistat sin sälta. Det är vordet sött. Man småler, man skrattar öppet åt detta ord, som svårt komprometterat sig genom sin förbindelse med skrymteriet.

Den fariseism, som för tvåtusen år sedan i Jerusalems tempel gjorde sig bred på de syndares konto, den upplever emellertid nu sin renässans i omvänt förhållande. Man slår sig inte längre för bröstet och tackar Gud för att man inte är som de publikaner, nej, nu slår man sig hellre helt näpet där bak och tackar Fanen för att man inte är som de gudaktiga och lydiga. Ja, det vimlar redan av nyfariséer och det blir allt svårare för vår Herre att få fatt i en enda tyst och ärlig syndare på denna gamla planet.

Fåfängligt, nästan narraktigt är det även

att orda om sanningen. Vi operera alltför flitigt med detta ord. Vi basunera ut det i gat hörnen, vi måla det på fanor och standar, vi skrika ut det i litteraturen, i katedern, i predikstolen. Men vi övertygas inte, vi vilja inte låta lura oss. Vi lyssna hellre till det som lyhört vakar i tystnaden, i djupen, i den ensamma människosjälen, där en evig krigföring pågår mot skrymteriet. Men där kartläggas inga segrar, ej heller nederlag. Där gives ingen berömmelse och där fladdra inga fanor för vinden. Men för varje seger skyldrar en stjärna i rymden med sitt blixtrande svärd och en ängel gråter tyst vid varje nederlag. Men den bullrande, beställsamma världen har aldrig trott på det tysta skeendet.

Fåfängligt är det förvisso även att berätta sagor om häxor och troll, fåfängligt att tala om de stilla i landen.

Men ändå måste jag tala, jag måste bikta medan dagen är.

*

Genom fröjder och bedrövelser hade min själ helbrägd uppnått det sjuttonde året ef-

ter starten för dess jorderesa. Barndomens nejder hade jag genomvandrat, njutit dess »lycka» som innerst består i omottaglighet för skrymteriet. Men nu var jag redan kringränd av detta. Det låg på lur i skolan, i skriftskolan, i det spirande umgänget med människor.

Jag märkte tydligt att förställning var en nyckel till yttre framgång, att man kunde betjäna sig av falska sanningar. Jag hade råkat in i en stor komedi: Samhälslivet.

Min tanke dröjer just nu vid den tid då jag gick och läste för prästen. Det var en upprörande tid, fylld av plågsam kamp mellan tanken och känslan. Att tala om detta med läraren-själasörjaren var orimligt, då jag begrep att hans göra just bestod i att så trons frön i min själ.

Inte heller för någon av kamraterna kunde jag yppa något av oro för att verka underlig i deras ögon, då jag märkte att de tänkte på och talade om helt andra ting. Det föreföll mig som hade dogmerna för dem gestaltat sig varken till stötestenar eller förargelseklippor, de tycktes glida över det hela

svävande lätt som genom en danskurs. Men därför voro de även oansvariga, oskyldiga inför vår Herre.

Annorlunda var min ställning. Jag suckade och tvivlade och tänkte. Och jag vet sannerligen inte huru slutceremonin skulle gestaltat sig för mitt vidkommande, om jag inte undfått förmågan att berusa mig av de skönhetsvärden som den bjöd på i form av brinnande ljus, doftande blommor, sång och musik. Stämningen förstummade mig och jag förblev en tyst protestant. Och även jag erhöll intyg på tro, ett nödvändigt papper för inträde till den stora samhällskomedin.

Men efter denna tid hade jag ett starkt behov att ånyo på egen hand levandegöra för mig bilden av samhällslärans nydanare, av det mänskliga broderskapets sanna profet, vilken bild nästan blivit suddig inför min själs ögon genom de ceremonier man anordnade i hans namn.

Och när jag då blickade ned i bergspredikans djupa brunn, såg jag hjärtats sanning i ansiktet, den enda oföränderliga av alla sanningar.

Denna sanning stod inte högt i kurs på den store lärarens tid, och nutiden har knappast heller någon användning för densamma. Den hör ju inte hop med det myckna skrikandet, lika litet som med det myckna bokskrivandet, mässandet och predikandet, emedan den är av invärtes art. Vi varsna den någon gång i ett ofördärvat barns rörande blick, och någon gång uppenbarar den sig också i ett gammalt trolls förehavanden.

Låt mig därför fortsätta att berätta om Petrus Bagge.

Således voro Baggarna nu idel fullvuxet folk, då även jag kunde förete intyg på att vara välfrejdad och konfirmerad.

Mitt dockskåp var för länge sedan buret upp på vinden, och det hemska, allvarliga livet stod och gapade på mig och jag å min sida gapade lika allvarligt ut mot detsamma.

Min uppsyn behagade varken min mor eller min syster, de påstodo att jag såg ut som hade all världens sorg legat på mina skuldror och de uppmanade mig att anlägga en gladare min. Ibland lyckades jag med mimiken och erhöll till och med beröm för densamma, men detta hände endast då, när någon särskild fröjd intagit mitt hjärta.

Och nu var det julens fröjd med allt vad därtill hörer. Det var doft av gran, lack och stearin. Det var skaldehjärtan stuvade i bokform, det var skinka, gröt och pepparkaks-gubbar. Och därtill var det den goda viljan,

som denna kväll i året uppenbarar sig i handling så långt kristenhetens rämärken gå.

Nu var den goda viljan särdeles uppenbar även i Bagges hus.

Vi hade samlat ihop gåvor för varandra så att de fyllde en hel bykkorg. Jag visste i någon mån vilka hemligheter de retsamt väl-lackade paketen gömde på. Jag hade nämligen mer än ett finger med i spelet. Vi hade förresten alla del i korgens hemligheter, alla utom Bagge själv, som stod utom spelet. Ett stortroll kan ju inte köpa, det köper alltid galet, det håller reda varken på nummer, mått eller modets växlingar.

Det hände ju en gång, då Bagge ännu roade sig med att liksom andra vara hemlighetsmakare, att han skänkte sin äldsta dotter ett totalt förlegat skaldehjärta, armt och oinbundet till på köpet, samt därtill ett par förlegade handskar.

Sedan trollet emellertid fått veta att såväl det ena som det andra helt och hållet var ur modet, gitte det inte längre vara med i spelet. Varefter det ingenting annat behövde göra än trolle fram pengar till roligheten. Vi på

spinnsidan skötte sedan inköpen med urskillning och smak. Och det blev färska galo-scher, rätta numret, dito tofflor, välsittande hängslen, dito nämnbara och onämnbara, ävensom garanterat färsk, trycksvärtadof-tande, skön litteratur.

Ja, den goda viljan tog sig uttryck på alla möjliga fasoner. För vår huskatta gjorde jag i ordning ett litet paket med godbitar efter hennes egen högt kultiverade smak: två små sardiner och en skiva temperamentsfull ost, medan min moder smulade bröd och fyllde alla fågelborden på fönsterbräderna. Hon gjorde även ett paket för tvättmadan Svärd, som bodde i vindskupan ovanpå stallidret och som inom vår familj gemenligen kallades »madonnan» för sin fyllighets skull. Ävenså gjorde min moder ett paket för vedhuggare Abrahamsson som bebodde ett stenfotsrum i bortre ändan av byggnaden. (Det fanns stilfulla, borstiga familjevedhuggare på den tiden.) Vi deltog vanligen alla med en skärv i dessa paket, alla utom stortrollet Petrus Bagge, som reserverat höll sig på avstånd från alla välgörenhetssällskap.

Han hade sitt göra för sig. Han yxade in julgranen i dess fot, och därpå skötte han uteslutande om brasorna.

Sprakande och flammande sjöngo de redan sin midvintermelodi i vårt hus.

För övrigt hade vi programmet för aftnens firande noga fastställt.

Charlotta Bagge, som var kyrkligt sinnad i rent praktiskt själshygieniskt avseende, försummade aldrig julbönen i kyrkan. Hon sökte där en stunds vila och vederkvickelse såväl för kropp som själ efter det myckna stöket, medan jag i kyrkan sökte stämningen, den sagomättade julstämningen.

Och troligen hade vi även undfått vad våra själar begärde, när vi i den snövita kvällen åter skyndade hemåt.

Min syster mötte oss strax i dörren med ett underligt minspel. Vår husfader hade nämligen företagit sig att till julkvällsvard och animerad samvaro inbjuda såväl »madonnan» som Abrahamsson. Ja det var ju ingenting mer och ingenting mindre heller vi fingo del av, men det var bara så likt Bagge

det där att aldrig hålla sig till något program, nej inte ens på själva julaftonen.

Följden var att det uppstod en viss oreda i våra begrepp om friden på jorden och om det såkallade broderskapet, som så oförmådat kom oss alltför nära inpå livet just på denna det kristna broderskapets heliga kväll.

Jag gick och tittade in genom dörrspringan till Bagges rum.

Där satt han mitt i sin gröna vaxduksklädda soffa, medan »madonnan» satt i den högra stolen och Abrahamsson i den vänstra på var sin sida om det runda spelbordet. De spelade alla domino bedårande oskuldsfullt.

Sådan var situationen. Vad kunde vi göra? Vi kunde endast späda till grötgrytan och slänga in en gråsida till i kitteln med lutfisken.

Slutligen skulle då även minspelet omläggas, vilket inte var det lättaste. Men det artade sig småningom, det blev idel sötsura leenden längs efter hela kvinnolinjen. Ack ja, vi voro tydligen ännu inte tillnärmelsevis mogna för broderskapets idé.

Annat var förhållandet med Petrus Bagge. Han sken av inre humor och naturlig frigjordhet. Han tycktes redan för sin del vara mogen för den verkliga kommunismen. Men så var han ju också ett troll av Guds nåde.

Spelklubben började nu röra på sig och under Bagges anförande lämnade den trollkammarn och gick och installerade sig i det rum där julgranen tindrade.

Bagge hördes småvissla, men för övrigt förnams inte ett jota.

Jag var äntligen färdig att med kaffebrickan träda inför gästerna.

»Madonnans» milda leende överskuggade mig där hon satt som på nålar i gräsgrön klänning och himmelsblå schal, alldeles som klippt ur en antik kyrkomålning.

Vi önskade varandra allt gott och jag tog tillfället i akt och började intervjuja henne en liten smula angående värme- eller rättare sagt köldförhållandena, ävensom angående dragkapaciteten i vindskupan på stallidret. Även djärvdes jag förfråga mig om hennes son, jag visste ju att hon hade en son som befann sig ute i stora vida världen.

Som intervjuobjekt var madam Svärd synnerligen vänlig, men tyvärr fåordig. Och när jag slutligen med en fråga kom att beröra hennes arbetsområde blev hon absolut förtegen. Hon var i sanning en sällsynt företeelse som tvättkonstnärinna betraktad.

Bagge fann sig emellertid föränlåten att blanda sig i intervjun vad arbetsfrågan beträffade. Han ansåg att madam Svärd fordrade alldeles för ringa vederlag för sin konst. Som den skickligaste advokat kunde hon ju göra svart till vitt och detta kunde hon göra utan att prata ikull någon annan.

»Madonnan» endast smålog stilla och undergivet, i det hon svepte den himmelsblå schalen tätt kring sin moderligt fylliga barm.

Fru Bagge, som äntligen fått tid att delta i samkvämet, smålog även hon pliktskyldigast då hon erfor vad det var fråga om. Men innerst inne tyckte hon att Bagge ändå kunde låta bli att prata strunt. Tvätten ställde sig nog ändå tillräckligt dyr.

Jag höll redan på med att förplåga vår vän Abrahamsson med kaffe och bröd. Så visst

som denne liknade en skäggig profet så ägde han också ordets gåva som en sådan. Efter första koppen var han redan långt inne i turkiska kriget. Han hade sett såväl turken som döden i vitögat, och på de hjältars vis föredde han mig med glädje ärren i sina händer. Ja, ett helvete hade det förstås varit, med nog visste man då att man levde.

Nu kom min syster tillstädes och började intervju Abrahamsson i fredsfrågan, som var aktuell redan långt före världskriget.

Abrahamsson började murra i skägget. — Si goa herrskape, de pratas så mycke. Men en onaturliger fred blir de om de ställs opp förbud på kriget, och de blir ett helsike de igen i sin tur. Och så blir de ju ingen skillna mer kvar på karl och kvinna.

Efter den profetian började stämningen småningom stiga. Bagge räckte Abrahamsson en cigarr och tillade för egen del, att det just var till den ifrågavarande skillnadens utjämnande som kvinnfolken strävade. Och då den Högste vill detsamma som kvinnan vill, så återstod det för mannen ingenting annat än att tuga.

Varpå man log och teg unisont en stund.

Likväl var Bagge den första som bröt tystnaden i församlingen, i det han föreslog sin äldsta dotter att de gemensamt skulle sjunga den gamla julsången om granen, som offras för människornas glädje. Nu firade man ju i alla fall fredsfurstens födelsefest.

Just med en lagom dosis glögg hade Bagge klarat sin strupe, och melodisk och ren ljöd den gamla sången om granen utöver trollboets alla skrymslen och trängde som en tjuv in i alla kamrar och hjärtevrår.

Ty ingen glädje finns som den
att glatt sig själv försaka,
att offra allt för andra, men
få intet själv tillbaka,
det är en fröjd så änglalik
att blott Guds barn i himmelrik
en sådan fröjd få smaka.

Till detta skaldejoller fogade ingen några kommentarer. Endast ljuslågornas spröda gnisterljud fyllde tystnaden.

Och jag såg huru Abrahamsson satt med huvudet djupt nedböjd som en herde i Bet-

lehem, och i »madonnans» ögon såg jag s. k. glädjetårar glimma.

Och trollboets tak höjde sig ända upp till himlarna, dess väggar försvunno, vi voro ett med barnet, med herdarna, med konungarna och med stjärnorna.

Aftonvarden artade sig till en värdig åminnelsefest av Guds barnets födelse. Den goda viljan tycktes redan fullständigt ha besegrat även spinnsidan av värdfolket. I hjärtevrån önskade åtminstone inte jag längre att våra gäster skulle befinna sig i de trakter där pepparn växer, jag ville ha dem kvar, ja, jag hade velat samla flere. Jag skulle välkomnat alla som blott velat komma: nakna, huttande tiggare såväl som pälsklädda, med förfrusna hjärtan försedda dollarkungar och vanliga, med ordnar behängda och med sorger betungade kungar likaså.

Som i en spegel såg jag nu på ett klart sätt huru obekvämt släktet homo i stort sett hade inrättat sitt samliv. Lustigt nog hade det valt en pinnstege att sitta på. Ja, just

på en pinnstege såg jag hela den kloka mänskliga fänaden sitta och ruva. Rörelsefriheten var inte stor. Det var lika besvärligt att stiga uppåt som neråt, ja den enklaste konversation mellan skikten kunde bli mycket besvärlig för nacken. — Och vilken var då slutligen den skriande skillnaden mellan skikten? Kanske en liten olikhet i ordvalet vid konversationen, kanske en fin nyans av olikhet i fjäderdoften. Se där allt!

Det var ju inte mer än ett tuppfjät mellan de tinnar på vilka Baggarna och deras gäster i vardagslag hade sin varelse, och de kunde ömsesidigt rätt bra fördraga doften av varandras fjäderskrud.

Den atmosfär av stall och strå som svävade kring madam Svärd hade alltid påverkat mig sympatiskt, men särskilt denna kväll fick den en gudomlig bouquet. Jag drömde mig in i den gamla tvåtusenåriga sagan. Som ett lättfotat troll var jag med på de österländska ängderna, jag såg herdarna in i ögonen och mina händer gled o sakt över de silkeslena fåren.

Men i nästa stund satt jag som en Bagge bland Baggar igen.

I yttre måtto var vår fest lagom glänsande och högstämd. Skålarna voro inte klangfulla och många. Inte heller voro talen överhövan blixtrande och onödigt formfulländade. Men de anslöto sig naturligt till kvällens glädje och till dess små malörer.

Så till exempel hade Abrahamsson vid detta laget råkat få en hel lutfiskfena i vrångstrupen. Han blev vederbörligen ombultad av husets manliga befolkning, men det var slutligen ändå med egna krafter som han lyckades klara den svåra situationen. Och när han var klar i strupen igen, kvad han sitt hjärtas känslor i följande innerliga strof:

— Si goa herrskapet, inte vill man ge opp andan en sådan häran kväll, en sådan häran välsinader kväll.

Så fortgick samkvämet i samma stillsamma tempo, tills slutligen avtäckningen av galoscherna, kravatterna och triksåerna begynte.

Stortrollet Petrus Bagge satt slutligen med

en hel butik i famnen. I all synnerhet hade han blivit rikligen begåvad med tofflor, med släta, nya, blänkande fotfodral, vilka han dock genast skänkte sitt tysta misstroendevotum på grund av deras brist på patina och deras fullständiga avsaknad av personligt utformade bucklor och vridningar. Nej, fru Bagge skulle nog aldrig få erfara glädjen att få bära ut sin mans tjugoåriga favorittofflor till sop-tunnan. Det stillsamma inbördes toffelkriget var ännu inte utkämpat.

Men där satt Bagge nu alldeles övertrumpfad med varor, och för att återfå sin rörelsefrihet hade han ingen annan råd än att börja donera. Och slutligen visste den vänstra handen inte vad den högra gav.

»Madonnan» fick därför mottaga många underbara gåvor: olivgröna plagg och smaragdgröna glaskärl med myrrhadoftande hårvatten. Och med glädje gömde hon alla kärleksgåvorna vid sin barm inunder den himmelsblå schalen, medan hennes välsignande leende lyste över oss alla.

Detta var stortrollets julafton, hans julafton i anda och hjärtats sanning.

Där maskinkulturen drar fram som en ångvält, jämnstrykande, likformande mänskorna, där taga trollen till flykten. De arma trollen, hade de blott berg och grottor att gömma sig i såsom vi läsa i barnsagorna! Men de ha ju ändå sin egen inre värld att fly till undan vidundret, en värld där de trots allt ännu i dag som är kunna fröjda sig över vildvuxna blommor. Jag kunde giva dessa blommor många namn: sanningsört, frihetskrona, poet-hjärta. Ack ni arma troll, ni som ännu odlen dylika oansenliga blommor, snart är er saga all. Ångvälten hotar att tillplatta även er och hela er blomstergård. En ny jungfrulig jord ville jag därför skapa för er, en jord där ni fritt kunde leva och drömma.

Men vad gör vår Herre? Sover han och vet han alls intet om alla de pojkkonster här utövas? Vet han alls intet om frätgaserna, om helvetesmaskinerna, om bomberna och

bilarna? Och varför blundar han för alla de miljarder arbetsmaskiner som röva arbetet och brödet ur våra händer? Jag ville efterlysa ett moderligt högsta väsen, en allmoder, som bättre skulle övervaka de genialiska poj-karnas lekar. Hon skulle grundligt lugga dem allesammans. Hon skulle ge dem en risbastu in natura med alla fem världsdelarna som ögonvittnen. O allmoder, var dröjer du? Se huru »mänsklighetens välgörare» underminera hela vår jord. Se huru bilarna rusa i avgrunden, se huru flygplanen störta till mar-ken, se huru maskinerna ge oss stenar i stäl-let för bröd. O allmoder, hör trollens bön och fräls dem utur maskinmänniskans klor!

Detta beder jag av den slumrande allmo-dern, av framtidens ande, och jag tänker att även stortrollet Petrus Bagge skulle gillat en dylik bön, så litet han än annars förstod att uppskatta kvinnoregemente.

Jag vet blott att han på sin tid och för sin del ständigt stod på vakt mot den annalkande fienden, mot mekaniseringen. Han miss-trodde fabriksprodukten, dussinvaran, som redan då börjat tränga sig fram i markna-

den, så smidig och klanderfri den i sig själv än visade sig vara.

Som det anstår ett troll hade Petrus Bagge sin egen hovskomakare. Och då det begav sig att denna hans trogna hovskomakare hade börjat umgås med planer att lämna sin privattaburett för att bli en simpel maskinskötare i en fabrik, då skakade Bagge om honom litet och sade:

— Låt inte lura sig, mästare Flinkman. Där sitter en djävul i den där nya maskinen. Först tar han ert arbete och slutligen tar han er själv med hull och hår.

Talet verkade därhän att Flinkman förblev vid sin läst, men säkert var han den sista som skapade skor för individer och personligheter, medan maskinerna redan spydde ut nummerade fodral för fötter i massa.

Och varuströmmen flyter över världen. Den stockar sig stundom och bildar fördämningar för sin egen ymnighets skull. Den binder guldet och avbryter arbetet och hotar att dränka de arbetslösa i hungerns flod.

Men så går maskinfolket från seger till seger, medan trollens numerär blir allt mindre

och mindre. Detta kallar man världens gång. Andra kalla det dess framgång, och somliga tala om dess undergång. Vad vet jag, jag svarar ju endast för trollen. Jag vet blott vad deras frid tillhör.

Det var en tidig vårvintermorgon. Hos Bagges var endast husbonden uppstigen. Han hade gjort upp eld i kakelugnarna och tyst som en tomt gick han omkring i rummen, vakande över härdarna.

Eldens morgonhymn ljöd som ett dovt avlägset brus i mina nyvakna öron. Jag visste att det var tid att gå upp och ta itu med dagens mångahanda arbeten.

Jag klädde på mig olustigt, lättjefullt. Frossbrytningar jagade genom mina lemmar som hade jag stått inför en solförmörkelse eller någon annan rörelse i stjärnvärlden. Jag undrade häröver och tog almanackan för att se vilken konstellation himlakropparna hade vid detta laget.

I samma stund kallade man på mig.

Någonting hade skett i trollkammarn. Bagge hade bara sträckt ut sig på sin soffa och slutit ögonen. Skimret av ett leende låg

över hans ansikte, men han skämtade ändå inte denna gång. Han hade stigit i den farkost som för över Tuonis älv, och i hans drag läste vi i ljusskrift sanningen om själens befrielse och fullkomning.

Men på denna sidan om älven hade trolens glesnande skara förlorat en man.

De kvarlevande Bagges stodo nu inför frågan om vad de skulle äta och vad de skulle dricka och vad de skulle kläda sig med. De kunde ju inte helt och hållet slå sig till ro med att betrakta stjärnorna på himmeln och blommorna på marken, så trösterik en dylik betraktelse än var för hjärtats sorg.

Också jag skulle nu börja treva mig fram på någon väg. Mitt högtsyftande mål var redan att bli som andra, att bli som de ordinarie människor, vilka inte blott sådde utan även skördade. Och jag lyckades verkligen såsom andra komma i kontakt med räkne- och skrivmaskiner, med kopiepressar, aktiebrev, checker, växlar, med alla de redskap Mercurius lägger i sina tjänares händer.

Jag räknade och knackade och kopierade som en träl, men redan på den sjunde dagen suckade jag över mitt verk. Jag fortsatte ändå att knacka. På den nionde dagen er-

tappade jag mig med att fälla tårar över apparaten. Ännu en dag arbetade jag vid maskinen. Men på den tionde dagen hade jag sönder vidundret och klöste hål på blanketterna.

— Nej, Susanna Bagge, sade jag till mig själv, du tar skada till din själ, du kan icke tjäna Mercurius, därför att ditt hjärta är fjärran från honom. Nej, jag kunde inte bevinga mig såsom de där storslagna resignerade kvinnorna vid pulpeterna.

Vad skulle då en fåvitsk trollättling av kvinnokön ta sig till i denna underliga värld? Att kasta sig i sjön eller i äktenskapet var farligt och även opassande för ett troll.

Mindre farligt var det då att få en syssla och därmed en inblick i ett modehus.

Med vilket obeskrivligt rörande allvar bedrives inte arbetet i ett modehus! Här gäller för det första att lära sig att blunda för det löjliga, så länge det löjliga är splitternytt. Är det två år gammalt vågar man redan småle åt detsamma. Men först då det är sju à tio år får man skratta ut. Sådan är modets lag.

När den sköna synderskan vid Seine utsänder sitt skrik, då lystra hennes slavinnor jorden runt. Alla omotiverade puffar, alla hönskammar, alla råttsvansar, allt anamma de i andakt och ödmjukhet som en försynens allvisa skickelse. — Och vad allt kan en Eva inte dresseras till att bära på huvudet. I dag en gryta, i morgon ett äggskal, i övermorgon en sockertopp. Jag vet vad det vill säga att bära dessa pjäser på sin hjässa. De vålla inte endast ekonomiska besvärligheter utan ofta även rent fysiska. Men en Eva tål allt, hon hoppas allt, hon tror allt som gäller modet. — Skall hon då aldrig bli upprorisk mot modediktatorerna i högkvarteret?

Jag tillåter mig att kasta en sidoblick på lilla madame Guldbäck, där hon utför sitt livsverk inom de kretsar där man »roar» sig. För vilken uppoffrande kraftförbrukning utsätter hon sig inte till det bestående samhällets fröjd och fromma.

Hon befann sig en dag i ett av modehusets eleganta provningsrum. Hon hade sjunkit ned i den mjuka sidenklädda stolen. Det var an-

strängande timmar som förestodo henne. Stoff och modell skulle utväljas till tre nya afton-dräkter, medan tvenne tidigare utvalda skulle av provas.

En hel kohort av tjänande andar var redan sysselsatt med att frambära material för de blivande skapelserna. Läckra dunmjuka sidenvävnader, skinnbårder, spetsar, pärlor, paljetter, allt tornade upp sig på rullborden som hela berg av frestelser.

Den skönas dagtrötta ögonlock höjde sig långsamt, hennes finpudrade näsvingar vädrade redan som efter villebråd. Jakten efter det »nya» började.

Madame Guldbäck var synnerligen träffsäker, då hon personligen stod i kontakt med högkvarteret vid Seine. Som en flygande fågel susade det sista skriket kring hennes öronmusslor, och dess krickande vibrerade i hennes lemmar som sköna toner på ett välstämt instrument.

Nu var hon omsvävad av husets tjänande andar som av milda, tålmodiga änglar. Vid minsta blink ur hennes ögon upprullades meter efter meter av de mest ömtåliga och svår-

hanterliga vävnader. Hon lät draperas sig ömsom i spindelnet av silvertrådar, ömsom i tomatröd panhud. Hon lät behänga sig med elfenbensvit silkesfrans, och hon höljde sig i grönblå tyll som Diana höljer sig i lätta molntappar på en höstklar himmel.

Men ve de tjänande om något överårigt råkade befinna sig ibland stoffen! Då ratades allt. Och det blev nya draperingar, nya påfästningar.

Och ånyo lågo de tjänande andarna vid madames kjortelfållar. Och det mättes och klipptes och det stacks och det skars, ja det kämpades med material och formgivning som vid den svåraste konstskapelseakt.

Måste någon av konstnärinnorna på grund av avmattning för någon stund draga sig ur striden, trädde strax en annan till med friska krafter. Till varje pris skulle här skapas dräkter som ännu aldrig, vad färgkombination och fason beträffade, suttit på en kvinnokropp. Detta var madames uttryckliga fordran.

Hon visade ännu inga tecken till avmattning. Med okuvlig energi stirrade hon in i rummets spegelväggar.

Nu erinrade hon sig en detalj ur det sista skriket och i oeffterhärmlig tonart sade hon:

— Queue de chat!

På ögonblicket bars det fram tiotals meter den allra finaste kattsvans.

— Oh, s'il vous plaît, madame.

Man var väl rustad för säsongkampanjen och fruktade intet.

Provningen hade pågått i fem timmar och trettio minuter och flere av proverskorna drogo sig redan utmattade tillbaka. Men madame stod alltjämt upprätt. Hon stod och lindade queue de chat om halsen. Rustad i detta material beslöt hon att lägga en värld för sina fötter.

Då trädde där in i provningsrummet en ny, frisk kraft, en oprövad rekryt i modehuset, ett slags kvinnlig Sven Dufva, som än så länge hade sitt eget sätt att betrakta tingen och handskas med föremålen. Det enda hon tillsvidare lärt av modehusets krigsledning var att buga sig i stoftet för kunderna.

Sedan hon på ett tillfredsställande sätt undanjort denna formalitet inför madame

Guldbäck, såg hennes av civilisationen oförvillade öga strax vad här var att göra.

Madame sysslade just med pudervippan och lade inte alls märke till rekrytens förehavanden, där denna i ödmjuk tjänstvillighet avklippte en lämplig bit queue de chat och applicerade den på det naturligaste stället på madames förtjusande, intet ont anande baksida, där den sedan lustigt svängde utmed triksåerna.

O fasa, vilka scener som därefter utspelades i modehuset! Proverskorna, som stodo i ansvar för att denna oskuld insläppts i provrummet, svimmade och gräto och svimmade igen. Den ena nervchocken avlöste den andra och husets ambulansskåp blev länsat på allt vad hjärtstyrkande vätskor hette.

Och madame själv: hon hade äntligen sjunkit ned i den sidenklädda stolen. En ny uppsättning tjänstvilliga kringsvävade henne i ädel tävlan att få utplåna den naiva flickans omedvetna majestätsbrott. Man strödde lavendelsalt för madames fötter och begöt rummet rikligt med 4711.

Men madame var inte sanslös. Hon grät inte heller. Hon endast skänkte modehuset sitt tysta, djupa förakt.

Detta var en betänklig historia. Man var nästan rådvill. Huru nu klara situationen? Madame Guldbäck var ju trots allt en sympatisk person, som aldrig klagade över några ekonomiska besvärligheter.

Man varsnar ibland det stora ödets ironi, men stundom framskymtar även det lilla modets dito. Eller förhåller sig saken i denna historia endast så, att hjälpen verkligen är närmast när nöden är störst? Hur som helst: till modehuset anländer nu ett förseglat meddelande försett med högkvarterets poststämpel. Det är ett kontraktsevenligt dyrköpt förhandsavslöjande av morgondagens mode. En konstnärlig teckning medföljer. I ord och bild proklameras där *queue de chat* i naturlig applicering som det enda saliggörande.

Voilà!

Den konstnärliga ledningen jublar, den ekonomiska myser, proverskorna återfå sin

jämvikt och den lingula Dufvan från landet ser förvånad ut. Man ber henne torka sina tårar och vara vid god tröst. Ett under har skett. Hon har förvandlats till en fjärrskåderska, som intuitivt avslöjar morgondagens nyck hos modets hemlighetsfulla och stränga gudinna.

Men låt oss betrakta lilla madame Guldbäck, när hon får del av de parisiskt doftande papperen. Hon ser kanske en liten smula mistrogen ut. Hon kontrollerar noga datum och stämpel. Men hennes finpuddrade näsvingar börja redan vädra som efter rov. Hon varsnar redan det »nyaste» med nästan smärtfull glädje, ja hon sitter ju verkligen själv redan iklädd morgondagens bedårande klädnad.

Hon reser sig. Den burriga fjunlätta tingssten svävar där bak som en skön melodi och spegelväggarna mångfaldiga skönheten. Och madame medger inför en hel stab av ögonvittnen att modet aldrig varit mer bedårande och att hon aldrig varit mer tip-top än i denna stund. Att bära morgondagens klädnad är förvisso saligare än att bära dagens.

Hon kastar redan en stolt dianablick, på den fjuniga prydnaden. I detta tecken skall hon segra. En maskulin värld skall falla till föga för denna förtjusande tingest.

— Vive la queue de chat!

Provningen fortsättes med förnyade krafter. Denna dag slår madame Guldbäck sitt eget rekord i uthållighetsprovning med sex timmar och trettio minuter.

*

Långsamt vandrade jag hemåt i kvällsskymningen. Mellanspelet i modehuset sysselsatte livligt mina tankar. Jag visste nu varför humorns ande flyr ifrån ett modehus, och jag visste varför man där kan utveckla och vidmakthålla ett sådant glädjelöst allvar och en sådan uppoftande tjänstvillighet.

Det är modegalenskapen som härjar, denna sjukdom, vars bacill just männen, storindustrins män, så ömt vårda och nära, medan hela världens kvinnor låta lura sig för sin fåfängas skull och öppet uppbära skulden för det hela. Ja, vete vår Herre huru denna sak

i grunden förhåller sig, jag hade blott sett och känt och erfarit att det finnes många oluftade rum i samhällsbyggnaden och att det i paradvåningarna inte alltid är lättast att andas.

Av nödvändighetens tvång hade även jag småningom lärt att bevittna de underligaste föreställningar med glädjelöst allvar, varhelst de mötte mig. Fullständig anpassningsförmåga skulle jag dock aldrig nå, och min stolta dröm att bli som de, vilka inte blott sådde utan även skördade, kunde jag redan avskriva. Alltför gärna föll jag i betraktelser av evigt stumma stjärnor, tysta blommor, hemlighetsfulla katter och annan s. k. fåfänglighet, medan de uppmärksamma, de samhällsdugliga, som påskynda ruljansen på detta klot, inhöstade sina rättmätiga skördar. Att avancera var oförenligt med mitt väsens lag. Denna egenskap hotade min timliga välfärd, men den skrämde mig ändå inte. På ett oförklarligt vis kunde jag förnimma, huru min själ stod trygg i förbund med den makt som är stillhet och salighet, den makt som orörlig och oföränderlig omsluter den oroliga världen.

Det gives en stillsam livsyttning, ett fåfängligt göra som kallas dikta. Är någon till ytterlighet upfylld av sorg eller glädje, är det ur själshygienisk synpunkt kanske bättre att dikta litet än att gråta. Inte för att den diktande skulle bli förstådd eller tröstad av världen (detta tror jag åtminstone ett troll ännu aldrig blivit), utan endast för att giva sig en förklaring över det som döljer sig bakom tingen.

Att det endast är ett tuppfjät som skiljer denna sysselsättning från det löjliga, vet säkert även det minsta troll som klätt sig i diktens narrkåpa.

Nyfiken beträdde också jag, Susanna Bagge, diktens marker. Jag drömde om en stilla tjänst i poesiens gårdar. Men se, jag var kommen till en bullrande marknadsplats, till en modern tävlingsbana, där alla fåvitska troll med naturnödvändighet bli slagna med häp-

nad och stumhet, och där de sällan lyckas inhösta en nypa salt till den obefintliga maten.

Ja, fåfängligheters fåfänglighet är det förvisso att berätta sagor om häxor och troll. Här står oss inte ens det evigt tacksamma centralmotivet, den s. k. kärleken, till buds att kretsa kring, ty ingen fingerfärdighet i världen kan locka fram tillförlitliga älskogstoner ur trollets flöjt. Det flöjtar ju blott. Eller finnes det måhända någon som kunde fånga in ett troll på Amors stigar? Vet någon när trollen para sig? Nej, de gå kanske till väga som gökarna, och jag tror att de aldrig skola avlägga de omoderna fikonlöven i den moderna kärlekens paradisskog.

Jag märker blott att deras numerär blir allt mindre och mindre i denna ogenerat nyktra värld, och den sanna sagan om trollen är snart blott en saga.

Kanske talar jag trött och bittert som den vilken inte längre har något att förlora. Men ännu älskar jag. Ännu älskar jag solen och stjärnorna, gräset och mullen, molnen och regnet, och ännu älskar jag trollen och häxorna som någongång möta mig i människovimlet.

Se trollden, se hur dåligt de äro rustade emot den köld som råder. Skola vi inte bygga en fristad för trollden, innan hela deras släkte förgår? Vi fridlysa älgen och lokatten och många andra minoritetsdjur, men det utdöende trolldet av släktet homo köra vi över med bilar och motorcyklar. Visserligen är trolldet inte matnyttigt och dess skinn håller inte att preparera, det måste erkännas. Men en trolldskyddslag vore kanske dock av nöden.

Jag ber att få berätta en saga om trolldet och motorcykeln.

Det var en dag en gammal häxa, som på en gata kullstöttes av en motorcykel. Händelsen är naturligtvis obetydlig i motorernas tidevarv, i all synnerhet som ingen svårare kroppsskada ens blev följden. Den kullstötta reste sig ju med egna krafter, innan någon av de förbipasserande hann komma henne till hjälp, och hon föreföll sannerligen varken uppskrämd eller bortkommen. Där lyste nästan en glimt av humor i hennes ögon, när

hon såg maskinryttaren fortsätta galoppen med oförminskad fart. Även den nyfikna gatupubliken skingrade sig snabbt, liksom besviken.

Jag stannade emellertid på platsen. Min nyfikenhet var inte avblåst i och med själva spektaklet. I den sällsamma uppenbarelsen vädrade jag fyndet av ett fullblodstroll.

Häxan såg på mig och jag såg på henne.

— Man löper motormaraton i dag, sade hon och slog dammet av sin kappa.

Jag instämde med glatt allvar, och med förenade krafter gjorde vi kappan fullständigt ren från gatudammet. Samma behandling vederfors även den av cykeln illa tilltygade trollpåsen. Hatten behövde ingen uppsuttning, den satt orubbad på sin plats, där dess blå fjäderfantasi på ett sällsamt vis upplyste den lilla häxans fårade ansikte. Att döma av det som för ögonen var, skulle man placerat denna varelse i de dekadenta figurernas kategori, men uppfångade man hennes blick, lyste själen fram fräsch och klar som en azurblå flik på en grådaskig himmel.

Nyfiken erbjöd jag mig att följa detta troll

till dess bostad. Det mottog glatt min erbjudan, varpå vi namngåvo oss för varandra. Jag hade stiftat bekantskap med madame Hibou.

Vi började vandra och voro snart inbegripna i samtal. Ämnet utgjorde den mänskliga framfartens historia genom tiderna.

Vi hade emellertid inte hunnit längre än till ekipagets gyllene tidsålder, då vi redan stodo vid målet för vår vandring. Häxan föreslog att vi skulle slutbehandla frågan inne i hennes bostad. Jag accepterade förslaget och följde henne förväntansfullt. Med ens hade jag förvandlats till den lilla fattiga flickan i sagan, som vandrar på vägarna i en sagostad och möter häxan, den livslevande häxan.

Sedan vi passerat ett mörkt portvalv och en svagt upplyst förstuga trädde vi in i ett typiskt trollnäste.

En vit angorakatt lät höra ett välkomstkurande, där den sträckte på sig i en röd schaggssoffa.

Jag blev hänvisad till några böcker och tidningar medan häxan rådigt och lugnt an-

lade en kompress på sitt knä. Därute på kapplopningsbanan hade i det fördolda, i strumpskaffet, verkligen offrats några droppar häxblod för fartens gud. Nåväl, detta var ju en bagatell som häxan inte ville tala om. Kompressen var ju redan anbragt på rätta stället och själv satt hon redan framför mig i länstolen och föredrog livligt om motorernas underbara herravälde i nutiden.

Jag iakttog noga såväl de levande som de döda tingen i detta bo. Där klappade diktardjörta mellan bokpärmarna på soffbordet, medan det åldriga bohaget liksom ruvade på gamla minnen och sagor. Jag undrade i tysthet över den historia som en gång varit dessa sagors ursprung. Och häxan tycktes läsa mina tankar. Hon började berätta mig sin livshistoria. Berättelsen löpte parallellt med vår fåfängliga diskussion om maskintyranniet. Jag erfor att hon som en mångfresande ande hade hanterat många av konstens redskap. Hon hade kämpat med ord och färger. Med penna och pensel hade hon ristat sin själs skrift. Hon hade tvivlat och trott och trott och tvivlat igen. Och hon hade grå-

tit och skrattat och svultit och frusit och återigen eldats upp vid sitt fåfängliga livsverk.

Men åldern hade smugit sig över henne och tidens gudar i konstens himmel voro henne inte bevågna. Hon var förgäten som vågen i en sommarsjö då isen lagt sig över ytans glitter.

Jag undrade i tysthet över vad detta trollnumera kunde ta sig till i denna otrogna värld. Och åter tycktes det kunna läsa mina tankar, och det sade utan förbehåll:

— Äntligen har jag ändå lärt att taga ut mitt levebröd, ja, jag kan slutligen trots allt leva på min s. k. fantasi. Polisen vill visserligen blanda sig i saken och omöjliggöra min utkomst. Jag tänker att ni förstår mig, att ni begriper att jag numera dukar upp historier ur handens linjer, ur kortlekar och ur ägg.

Jag såg långt på den lilla torra varelsen och studsade något tillbaka på hyggligt borgerligt vis. Men hon fortfor obekymrat:

— Ser ni, jag konstruerar upp kärleksromaner för unga damer, där de själva få spela

hjältinnerollen. Den moderna ungdomen törstar ju efter romantik, alldeles som den omoderna törstade för femtio år sedan. Därför berättar jag också för ynglingar om äventyr och framtida färder till lands och vatten. Jag förutsäger gärna en lysande karriär för unga militärer, jag låter dem se sig själva med bringan fullsatt av kors och stjärnor, medan jag för ärelystna politiker inte vet någonting bättre än att förutsäga ett förkrossande nederlag för deras motståndare.

Jag djärvdes uttala en undran om alla dessa klienter verkligen trodde på dessa förutsägelser.

— Oh, man tror, man tror överhuvudtaget mycket mera än man tvivlar, sade häxan. — Men allt beror naturligtvis på sättet för framställningen. I min förkunnelses kittel blandar jag femtio procent ren lögn i sannolikhetens klara vatten, varpå jag rör om det hela så skummet yr. Snart yr det även i mina klienters huvuden och då fråga de inte efter om brygden är gjord av lögn eller sanning. De dricka och nicka belåtet. Vet ni, vi leva trots allt i en mycket barnslig tidsålder.

der. Maskiningjörer anamma ju dikten med giriga ögon, när den uppdukas för deras personliga behov. Och jag kan verkligen inte annat än älska alla dessa människor. Om ni blott såge huru de låta sig tröstas och huru de lyssna som barn, när jag berättar för dem framtidens lyckomättade sagor. — Ack ja, suckade häxan, äntligen hade då även jag min timliga utkomst tryggad, om inte polisen lade sig i saken och började blanda bort korten, just då jag sitter med trumf på hand.

Jag hade således hamnat hos en sibylla. Jag satt och talade med ett livslevande troll, som förmådde utvinna sitt levebröd ur sin fabuleringskonst. Mitt intresse för henne blev allt livligare och övergick snart i varm sympati. Jag fick en stark lust att lära av henne, att inhämta konsten i hennes teknik. Och jag började tala om min nöd för henne, även jag led av en stark fabuleringslusta, som gav mig stenar i stället för bröd, men som ändå inte ville låta sig dödas.

Då varkunnade häxan sig över mig och

ville strax insätta mig som sin universalarvinge. På grund av årens och mödornas tyngd kände hon sig ju småningom vara mogen för den stora vilan, och då hon gått, då kunde jag fritt övertaga hela den skuldfria affären med levande och döda inventarier. Hon gjorde en gest mot katten och soffan och bordet med kortleken.

Jag skrattade, vi skrattade båda, men vi beslöto likväl att ömsesidigt tänka över saken till ett följande sammanträde, då vi verkligen kunde upprätta ett giltigt arvebrev.

Med tillförsikt och glädje såg jag i denna stund tiden an. Även jag skulle kanske slutligen kunna få en lämplig roll i samhällskomedin.

Jag bad häxan lägga ut hela kortleken, jag ville se huru hon hanterade den. Hon såg forskande på mig och sade nästan besviken:

— Kanske även ni vill veta något om det kommande?

— Nej misstro mig inte, madame Hibou, vad är det förflutna och vad är det kommande? Är inte allt slutligen ett enda stort nu?

— Jo, förvisso leva vi i cirkelns tecken, individen såväl som släktet i gemen, sade häxan och lade ut korten med kläm och rutin. — Men cirkelns periferi kan vara både lång och brokig. Där uppstå stundom fnurror på tråden.

Hon grimaserade litet då hon oförsiktigt vidrörde sitt sårade knä, men hon fortfor:

— Till följd av den uppdrivna farten befinna vi oss nu i en fnurrperiod som inte är lätt att klara. — Ja, vi behöva sannerligen inte några kort för att kunna profetera, sade häxan, sköt kortleken ifrån sig och lutade sig bekvämt mot stolens ryggstöd.

— Ett barn kan ju redan se att vi marscherat in i en återvändsgränd. Men fortfarande gå vi framåt med stormsteg. Den sista maskinen är ju ännu inte uppfunnen. Ännu kan t. ex. lantbruksmaskineriet utvecklas så genialt, att där hundra arbetare ännu få bruka sina armar vid hacka och grep, där sitter i en snar framtid en enda av dem uppe på ett vidunder, i vilket en jättemotor sitter och skrattar. Nittionio arbetare har vidunderet befriat från arbetets möda. De ha kas-

tat greparna ifrån sig, stuckit händerna i byxfickorna och börjat spatsera in till staden, troende att himmelriket är nära. Men snart skall den tid komma, då man inser att himmelriket inte är som en man som kastar grepen ifrån sig, när vidundret kommer rytande över åkertegarna. Ja, sannerligen skall läran om himmelriket återigen en gång få sin revidering. Maskinen, som frántager människan arbetet och mödan, skall i tidens fullbordan utdömas som ett redskap av ondo. Arbetslösheten blir den tuktomästare som slutligen öppnar ögonen såväl på s. k. herre som s. k. dräng. Man skall slutligen erkänna roten till hungern, nöden och vantrevnaden.

Se huru själva instinkten driver vårt av krafftördämning lidande släkte att löpa, hoppa och boxa som galningar! Sporten i nutida gestaltning är ingenting annat än ett förtvivlat uttryck för de naturliga och förnuftiga arbetsrörelser människan går förlustig genom maskinernas verksamhet. Men låt de sportbesatta än så länge knäcka näsbenen på varandra i ädel tävlan, låt dem skrika, hylla och skräna. Arbetet, armarnas, händer-

nas, fötternas tunga, ihärdiga, sunda arbete skall dämpa denna själafeber en gång.

Åter vidrörde häxan något oförsiktigt sitt sårade knä och där uppstod med naturnödvändighet en liten paus i föredraget. Hon erfor alltför livligt svedan av den spark maskinen gav henne, då hon på egna fötter djärvdes korsa kappkörningsbanan.

— Fortsätt, madame Hibou, bad jag. — Jag vill gärna tro på er profetia.

Och häxan fortsatte ivrigt:

— Spädbarnen börja ju redan tjata på världshushållningen, varför samhällets alla varmhjärtade fäder och mödrar börjat kongressa i tid och otid, bjudande till att göra sitt bästa för sakens upphjälpande. Men var skall man taga itu med förbättringen? Vålsmorda äro hjulen, smidiga äro remmarna, hårdat är stålet och man lyssnar i stum och bister andakt till den dånande hymnen, medan berg av produkter komma fabrikernas väggar att remna. Nej, maskineriet lider verkligen inte av några fel och brister. Det är bara miljoner arbetslösa människor som lida brist på bröd, och inte ens dollarkungen har

numera förmånen att få äta sitt bröd i sitt anletes svett. — Missförstå mig rätt, sade häxan, smålog litet och fortsatte:

— Alltså, då maskineriet fungerar klanderfritt, söker man felet på annat håll. Somliga börja syna skolan, kyrkan och andra gamla samhällsinstitutioner i sömmarna. Och man förbättrar och moderniserar, medan andra börja skrika om sedefördärvet och uppställa kvinnan som syndabock samtidigt med att hon uppställs som ministerkandidat. För närvarande har man alla sina misstankar inriktade på kriget, den store världsbusen. Och man sitter och talar om avrustning på samma gång som man säljer maskingevär av egen färsk tillverkning till den mestbjudande. Men man blir uppbragt när de usla barbarerna, fienderna, naivt börja använda de köpta pjäserna.

— Ack ja, suckade jag, huru skall man då kunna förklara allt detta?

— Endast så, att människens logik verkligen övergår kvinnornas förstånd, sade häxan och smålog undergivet.

Här blev hon emellertid avbruten av sin

kloka katt, som jamande en lustig aria just beredde sig för ett hopp upp i hennes knä. Hon avvisade den dock och kvad även hon en liten jämmeraria över svedan i såret.

— Det gläder mig att ni ändå inte förutspår vårt släktes undergång liksom de tyska professorer och olycksprofeter, framkastade jag.

— Nej, jag är en oförbätterlig optimist, vilket troligen är orsaken till att jag inte ännu bevittnat ens min egen undergång. Nej, på släktets förintande tror jag ej, men jag förutspår maskinens undergång. När vår tekniska utveckling nått därhän att modet föreskriver motorers inmonterande i barnvagnar, då bör tiden för den stora kraftmätningen mellan mänskan och maskinen vara inne, ty då börja mödrarna ropa på en maskinnedskrotningskonferens. Och denna konferens skall en gång sammanträda, inte här i gamla skröpliga Europa utan i U. S. A., i maskinens förlovade land. Och då kommer man inte att endast fruktlöst konferera och parlamentera. Den stora revolutionen mot maskinens herravälde bryter ut. Och känner jag mödrarna

rätt skola de offra allt, de skola inte skona ens den sista onduleringsapparaten. Ett jättebål skall flamma över världen och alla hastighetsmaskiner skola sänkas ned i havets djup. Ungefär vid sekelskiftet bör världen vara mogen för denna i sanning tragikomiska revolution.

Jag skakade småleende på huvudet, men häxan fortfor:

— Att tänka sig en stillsam återgång till mödosam handkraft och tålmodigt handarbete är nästan omöjligt, då man måste räkna med människans inneboende lättja och lust för bekvämlighet. Men självbevarelsedriften tar sig slutligen ett våldsamt uttryck. Och det synes mig som om människan-skaparen slutligen ändå bleve herre över det skapade, över maskinen.

Katten spetsade öronen och satte sig upprikt i soffan. Det lyhörda djuret lät sin matmor förstå att någon sakta klappat på dörren därute i förstugan.

Vi överenskommo om ett nytt sammanträffande för dryftande av våra gemensamma intressen. I sin erfarenhet och godhet upp-

manade häxan mig blott att utan tvekan leda min fabuleringslusta ut till en förnuftig marknad, där man gott kunde leva på den pannkaksdiet den erbjöd. Ack ja, de vetgiriga värpte ägg alltför flitigt nu på vårsommarn, suckade häxan nästan av övermättnad.

Vi sågo på varandra och vi logo ett ganska gott löje.

Jag bjöd henne farväl och lämnade rummet, undrande vem jag skulle möta i dörren till förstugan. Även jag fruktade för polisen för den lilla häxans skull. Men lyckligtvis var det inte polisen som nyss så fint och försynt knackat på dörren.

Där stod ett fullvuxet människobarn. Det var välklätt och det bar en portfölj under armen. Jag tyckte mig igenkänna en av de bästa häcklöparna, men om jag misstog mig var det endast en osäker politiker som ville veta sin sak säkert.

Försiktigt och försynt slank han in genom dörren. Han bar tydligen ägg i portföljen.

Jag kunde ingenting annat än av hjärtat önska detta storvuxna, praktfulla barn all framtida framgång. Men för den åldriga

häxan kunde jag endast be om den Högstes skydd mot polisen och om kraft för henne att allt framgent kunna uthärda den påfrestande pannkaksdieten.

Till följd av mitt sammanträffande med häxan hade jag försummat en arbetsdag och det var hart nära, att jag förlorat mitt sommarengagemang som gräsklipperska i stadens parker.

Vid vårsäsongens slut hade jag vänt modhuset ryggen med alla dess dårskaper. Queue de chat, queue de rat, puffar, fransar, remsor, allt artade sig för mig slutligen till olidliga stängsel och vågbrytare såväl för själ som kropp, varför jag en solig dag lotsade min farkost ut till friare vatten.

Vilket ljuvligt ok att arbeta invid jorden, att böja sig i stoftet för gräset och myllan och känna den berusande doften av vårens safter!

Men varför gingo mina kolleger så trumpna och tungsinta i detta förnuftiga och naturliga arbete? Varför sneglade de miss-

tänksamt på mig, när jag gladeligt svängde upp stakkvasten som ett lustigt och lätt standard? De höllo sig på avstånd från mig och viskade sinsemellan.

På några dagar lärde jag mig dock att anlägga den gängse minen. I stum resignation skulle man beskåda hela eländet, d. v. s. gräsmattorna, buskarna, blomsterrabatterna.

Min inre glädje vid detta arbete kunde likväl ingen nedslå och betvinga. Gräsklippningssaxen hanterade jag redan med virtuositet, och inom mig föddes gröna sommar-melodier och paradissånger, som jag ändå inte vågade sjunga ut för mina kolleger.

Det var frukostrast och jag satt gömd i ett buskage och lapade mjölk ur en flaskmynning. Jag njöt samtidigt av mjölken och av den vidsträckta utsikten över land och vatten. Och fjäriln prålade och humlan surrade soldrucken och säll, och myggan började redan bli oregerlig.

Till en ledig bänk vid randen av min gräsmatta styrde just en ung dam plus en dito herre. De samtalade och jag rådde verk-

ligen inte för att jag fått öron till att höra med.

Underligt nog för såväl årstiden som miljön avhandlade de det ledsamma litteraturproblemet. Jag gitte inte ens lyssna till saken. Det var förresten alltid problem, gåtor och mysterier som avhandlades på dessa vårliga bänkar, vilket inte är att undra på, så generöst som det älskeliga fosterlandet ger stoff till avhandlingar av detta slag. Vanligast var dock det alltid och allestädes aktuella äktenskapsproblemet, vilken diskussion var fruktbar åtminstone såtillvida att den resulterade i en kyss eller flere, beroende såväl på de diskuterandes läggning som på det sfäriska lufttrycket för stunden. Livligast diskuterades äktenskapsproblemet vid lätt molnbildning och varma vindar från ost och sydost. Detta hade jag noga konstaterat.

Men de du som nu sutto på bänken föreföllo inte att vara riktigt ense i hjärta, tanke och begär. Han var tydligen ett staccars diktarfrö, fallet från det gamla trädet, och uppenbarligen var han även ett av de

utdöende fåvitska trollen. Han blickade nämligen drömmande ut över havet och tycktes stundom glömma sin mö för den drömda musan däruppe bland de vita molnen.

Men hans mö föreföll att inte vara särdeles vänligt stämd mot hans sångmö. Hon tycktes heller inte alls begripa att hon hade förälskat sig i ett troll. Just detta vållade tragiken.

— Nej, vet du Pär, sade hon resolut, konsten i sin helhet är en föråldrad livsytt-ring och diktning i all synnerhet är kun skid.

Hon slog ihjäl en mygga som satt och sög blod ur det intet ont anande trollets kind, varpå hon reste sig och gick. Hon var en praktfull maskinskriversketyf av övermorgondagen.

Trollet satt en stund och smålog som i drömmen. Men när det reste sig, började det trots allt långsamt följa sin raska mö i spåren.

Och humlan surrade, fjäriln prålade, medan den av trollblod starkt berusade myggan började sjunga falskt. Men jag drack

det flyktade paret till med skummande mjölk ur min flaska. Och solen sken över oss alla.

Det var många själsinteriörer som här filmades upp vid ungdomars tvärsäkra korta repliker, liksom vid älskvärda åldringars långa ömsesidiga sjukdoms- och levnadsbeskrivningar. Hade mina trumpna kolleger blott kommit underfund med vilka förströelseförmåner här bjöds för intet, skulle de smålett någongång och även inbesparat de slantar de om söndagarna offrade på biografens altare.

Men de drogo sina hucklen lågt ner över pannan och gingo i arbetet som med skygg-lappar för ögonen. Parkpubliken var luft för dem, eller rättare sagt: den var ett nödvändigt ont som skräpade omkring sig och som de inte gitte titta åt engång. Endast då någon trött vandrare lade sig på slagsida utmed träbänken, kunde de skänka honom en lång blick och börja mumla om polisen.

Jag stod och klippte den yttersta randen av gräsmattan. Solen gassade och brände

blåsor på min nacke. Annars var jag väl-rustad mot högst densamma med huckle på hjässan och handskar som slöto ända upp till armbågarna. Jag var beredd att rida ut hela sommarkampanjen. Det var ju förenligt med Guds och naturens bud att inte blott Adam och Eva utan även alla deras efterkommande skulle äta sitt bröd i sitt anletes svett. Att såväl tolka som efterleva detta bud bokstavligen föreföll mig kraftgivande och lyckosamt.

En lång karlräkel stod plötsligt framför mig. Det var arbetsförmannen. Han stod och justerade en liten behändig maskin. Han gnolade en visa medan han påtade om maskinen och liksom i förbigående delgav han mig att man vid veckans slut skulle upphöra med gräsklippningen för hand. Även kantklippningen skulle härefter göras med maskiner. Man skulle härefter i detta distrikt reda sig med två maskiner och två män i stället för de tjugo saxar och lika många kvinnor som härtills varit erforderliga.

Jag böjde mig djupare ned mot gräset

och myllan. Jag kunde ingenting säga. Mitt hjärta blev oroligt och försagt, då jag in-tet bröd hade för morgondagen.

Småvisslande började mannen avprova maskinen. Den fungerade mönstergillt. Snattrande avrakade den kantgräset med en fart av tusen centimeter i minuten.

Jag kunde endast tiga och böja mig ännu djupare ned mot gräset. Det var omöjligt att med saxen kunna uppnå ens en tiondedel av maskinresultatet, fastän jag klippte så det slog gnistor om saxen.

Mannen såg mitt fåfänga bemödande och han hördes yttra liksom av medkänsla:

— Det sitter just en kommitté och funde-rar ut nödhjälpsarbeten för kvinnor, men den sitter troligen ända till hösten. Det vore därför rådligast att fara ut till den stora be-gravningsplatsen, där man för närvarande anställer gräsklipperskor och vattnerskor.

Jag mumlade ett tack till den välmente mannen, men i mitt hjärtas djup hade jag velat besvärja såväl honom som hans snatt-rande maskinskrälle ned till underjorden.

Och maskinens konstruktör hade jag velat byka. Ack, om jag i denna stund kunnat trolla fram barnsagornas illfundiga häxa, då hade jag nog vetat visa i hennes öra en fin antydning om, vad hon skulle förvandla alla dessa konstförfarna pojkar till för deras fördärvbringande uppfinningars skull.

Men jag befann mig ju i den kalla, omöjliga och dumma verkligheten, och jag började frysa om fingrarna mitt i solskenet.

Som extra arbeterska var jag den första som måste lämna parken. Jag måste lämna gräsmattorna och blomsterrabatterna.

Den strängaste av alla frågor uppreste sig nu för mig och pockade på ett avgörande. — Leva eller icke leva, viskade en hemsk och obönhörlig röst i mitt öra. Men än så länge lät jag inte skrämma mig från vett och vilja.

Till synes sorglös sällade jag mig till den likaså till synes sorglösa parkpubliken. Alldeles som en mönstergill dam satt jag på en välvald bänk och knypplade spets som andra mönstergilla damer. Någon nämnvärd flit utvecklade jag dock inte vid denna lovärda sysselsättning. Alltför ofta sjönko mina händer ned i overksamhet. Jag hörde huru sparvarna skvattrade i buskarna och huru förnämligare fåglar sjöngo pärlarior i träden. Men vad de kanaljerna sjöngo angick mig inte denna gång, ty de sjöngo om livet och om glädjen. Och för trollen är det inte gott att lyssna till den sången i de ti-

der, då de endast skulle be att få lägga sig ned i moder Jords vagga och få hennes skyllande sandtäckte över sig.

Jag blickade likväl upp emot den s. k. himmeln, där en stor svart metallfågel med väldigt dån skar genom rymden, och en gammal skaldebön steg ofrivilligt ur mitt hjärta:

Låt ock mig få följa
 på det långa tåg
 mot de gröna palmer,
 mot den stilla våg.

— En Junkersmaskin! Hurraa! ropade i samma stund ett fyraårigt flygarfrö, som satt och bökade i sandlådan, och det viftade gladeligt uppåt med sandspaden.

Verkligheten grep mig åter fast om livet och lät mig inte längre drömma. Det var ju inte dödens sköna fågel jag såg, fågeln som skulle föra mig till Guds och drömmarnas land, till det landet som är och som är det enda som skall b e s t å n d a.

Som domedagsbasuner surrade maskinfåglarna över våra huvuden. De utförde cirkuskonster och kråmade sig som påfåglar. De

voro det moderna livets högt beundrade övermodiga äventyrsfåglar.

Men hur brutalt störde inte dessa luftens bestar alla de förnäma sångarna och sångerskorna i träden. De avbröto dem just i de högsta och finaste drillarna och de små naturfåglarna förblevo moltysta så länge oljudet varade.

Och jag hörde huru Guds ande suckade mellan träden och ur jorden och högt uppe i rymderna. Och i världarnas centrum satt den väldige urkonstnären och grät över sin skapelses krona, över människobarnet som hade artat sig till ett flygfä. Det hade övergivit sin naturliga lugna och värdiga position på den jord det hade fått att vandra på, det hade helt och hållet fuskat bort sin kungahållning.

Och det var inte blott de okynniga Amerikapojkarna och -flickorna som flögo och krossade atlanterna och stundom även sig själva — också många av de stillsammare barnen, ärkebiskoparna, nunnorna och de s. k. statsöverhuvudena, hade börjat lätta på foten och taga till flykten.

Detta smärtade djupt världarnas skapare. Och åter hörde jag hans suckan och jag anade redan vad den store mästaren ämnade göra. Han ämnade krossa, utstryka det avsnittet av sin skapelse som kallades jorden, ty dess figurer stodo inte i harmoni med hans väsen, de lydde inte hans bud och de bröto öppet mot hans lagar. Denna tanke hade mästaren redan tidigare tänkt och uttalat genom profeter som upptecknat allt i den heliga inspirationens böcker, där de berättat outsägligt vackert om den nya jord den Evige skulle skapa.

Men den Evige hade ingen brådska, ännu ville han vänta en liten tid, kanske bara ett par tusen år, för att se huru figurerna på jorden allt framgent skulle arta sig. Jag hörde huru han just nu i all sin härlighet var ssyselsatt med att hugga ut en ny stjärna med sin gnisterhammare.

— Hurraa, hurraa! Ett Mothplan! jublade flygarfröet och viftade ivrigt med sandspaden.

Jag tog itu med min spetsknyppling och jag sporde barnet:

— Kan du räkna de stora silverfåglarna däruppe?

Gossen såg undrande på mig.

— Det är inte fåglar, det är riktiga motormaskiner, sade han, och han började småningom underhålla mig med berättelser om sina framtidsplaner.

— När jag blir stor skall jag köpa mig en krigsmaskin och jag skall köpa tusen bomber och jag skall kasta dem på fienderna så att de dör som flugor. Man dör som flugor utav gasbomber. Jag har gasmask och min pappa har gasmask och min mamma har och vår baby har. Men hon skriker alltid och sprattlar och vill inte ens prova den. — Har du också gasmask?

— Nej då, det har jag inte.

— Ja men då måste du dö alldeles som en fluga.

Just vid denna träffande förutsägelse blev den lille framtidsprofeten tyvärr bortledd av sin sköterska. Storögd såg han på mig som inte ägde någon gasmask, och han viftade länge farväl till mig och försvann slutligen med sin sköterska bortom vägkröken.

Och åter hörde jag den väldige urkonstnären sucka över denna den allra minsta bland sina figurer, i vars öra mordängeln redan viskade om en tjusande flygfärd med giftbomber gömda under vingarna.

Detta var det lömskaste, det fulaste jordens människor hittat på. Det visste de själva innerst inne, men de skylldes på varandra och alla skrevo de upp sin skuld på försvarets skenheligt lysande konto.

Ärligare, mycket mer hjältemodigt gingo då jordens djur såväl till anfall som till försvar, och den gamle mästaren fann därför ännu intet skäl föreligga att omskapa djuren. Än så länge förhöllo sig lejonet och tigern lojala till världsordningen, och ännu hade han inte märkt någon flyglust hos björnarna och inte heller hade han observerat att fiskarna promenerat i land. Det var endast människan, som småningom tarvade en grundlig restaurering för att världsbilden åter skulle te sig sann, ursprunglig och ljuvlig inför sin skapares blick.

Motorernas dån hade tystnat, metallfåg-

larna voro alla bortflugna och de spetsknypplande damerna hade avdunstat en efter en till sina respektive män och barn och middagsmåltider eller måhända till sina tomma och tysta rum.

Ensam satt jag kvar på bänken.

Jag beslöt att äta upp min länge sparda banan, fastän jag ännu inte hade någon aning om var jag skulle taga min föda för morgondagen. Jag betraktade noga fåglarna under himmeln såsom skriften bjuder oss att göra när nöd och sorg vilja besvärja oss. Och hade jag blott som de haft smak för larver och insekter, hade jag verkligen under denna blomstertid varit säkerställd.

Men en av de flyktade damerna hade kvarlämnat en tidning på bänken. Jag tog upp den övergivna draken och fann den vara av färskt datum. Mitt öga föll strax på följande kungörelse: Pålitlig person antages att sköta hushållet i liten familj.

Detta korn var tydligen utkastat för mig. Min egen pålitlighet kunde jag visserligen inte garantera, men varför skulle jag inte kunna gå åstad och pröva den? Här fordrade

man åtminstone inte några rekommendationer och intyg över tidigare innehavda befattningar i branschen.

Jag skyndade hem till min klädloge — en smula omkostymering var nämligen av nöden vid detta rollombyte — och begav mig gena vägen att uppsöka den lilla familjen enligt den uppgivna adressen. Min kostymering stod fullt i harmoni med rollen, d. v. s. den var till ytterlighet modern, och ingen skulle därför kunna tvivla på min äkthet och på min kompetens som hembiträde.

Och se, jag blev nästan upplivad i anden, när jag hörde mina franska klackars klapprande och jag smålog redan lustigt mot min egen bild i spegeln, när jag såg kjolens fall och hattens och väskans vågade käcka fasoner.

Jag beslöt att kalla mig Viva Virginia Blommander.

Nästan med darrande hand ringde jag på den lilla familjens lilla dörr.

Det var tydligen herrn i huset som öppnade och jag hade svårt att dölja den igenkännandets glädje jag erfor, då herrn ifråga befanns vara den drömmande skalden, det fåvitska troll som nyligen med sin mö satt på en bänk i parken diskuterande de aktuella problemen, medan jag åt min arbeterskefrukost i ett buskage.

Javäl, än så länge var platsen obesatt, vilket jag så väl förstod då jag hörde vilken minimal lön det här var fråga om.

Jag funderade litet och frågade om det fanns barn i huset.

— Bara en liten gosse, försäkrade fadern-trollet, liksom urskuldande sig.

Jag teg och funderade på saken igen. Paret var således s. k. äkta makar och föräldrar redan då jag i osynlig måtto gjorde de-

ras bekantskap i parken. Att deras rätta inbördes förhållande inte redan då stod klart för mig var en blunder från min sida. Redan kindpusten var ju ett ganska tydligt äktenskapsbevis. Så ärligt och klart handlar ännu sällan en fästmö.

Jag sporde emellertid huruvida det fanns någon dammsugare i huset.

Ett oroligt och försagt nej blev svaret.

Jag fortfor: — Men tvätt- och vridmaskin?

Trollet vred sina händer. — Nej, inte heller med detta kunde han stå till tjänst.

— Hör du Pär, ljud i samma stund en orädd röst från det angränsande rummet. — Bed den platssökande komma in till mig.

Med en lättnadens suck öppnade trollet dörren för mig till det inre gemaket, där hans fru hade sitt högkvarter, medan han själv försvann ur min åsyn som genom ett trollslag.

Husets härskarinna var sysselsatt med att linda barnet. En brinnande cigarrett dinglade i hennes ena mungipa medan hon i den andra klämde ett knippe säkerhetsnålar. Hon

kunde ingenting yttra till mig förrän hon stuckit nålarna en efter en i barnets lindor.

Jag greps av ångest för att den brinnande cigarrettaskan skulle falla i barnets ögon. Men varför skola vi ängslas? Skyddsänglar existera alldeles säkert ännu i den dag som är, ty hade inte en sådan osynlig varelse lagt sin skyddande hand över barnansiktet hade här en smärtsam olycka inträffat.

Äntligen tog modern cigaretten ur munnen, blåste ut ett rökmoln och sporde:

— Namnet?

— Viva Virginia Kalifornia Blommander, svarade jag snabbt som en papegoja, rädd för att falla ur rollen.

— Tydligen född i U. S. A., mumlade fruen utan att titta åt mig engång.

— Alldeles, genmälde jag, i maskinens förlovade land. Men jag hörde att herrskapet inte äger några hushållsmaskiner.

— Nej tyvärr, men jag vill försäkra er att min man, som är skald till yrket och arbetar hemma, skall vara er behjälplig såväl i hushållet som vid skötseln av gossen, medan

jag befinner mig i arbete på min byrå ute i staden.

Jag hade således gissat rätt. Maken var verkligen skald, medan maken var en duktig, synnerligen tidsenlig och samhällsduglig tjänstekvinna.

Nu var jag redan på det klara med att jag med största lätthet skulle få denna anställning, och jag vågade därför komma fram med några små pretentioner eller rättare sagt: jag endast frågade om herrskapet i allmänhet hade mycket fisk upptagen på sin matse del. Jag ville nämligen mycket ogärna börja lösa fiskrensingsproblemet. Det fanns nog med problem för mig att lösa ändå.

Ack nej, i detta avseende kunde jag vara alldeles lugn, försäkrade min fru. Fisken var dyr och inte hade hon heller tid att sitta och bena några fiskar.

Slutligen var då allt avtalat oss emellan. Frun lade bort min titel och gav mig en massa order om arbetet. Det gällde för det första att skölja upp barnbyken, för det an-

dra att tvätta av golven, för det tredje att omsorgsfullt putsa spiseln, för det fjärde och femte att diska och skura diskbänken. Och slutligen gällde det att på lediga stunder tvätta och stoppa herrns strumpor.

Jag anhöll emellertid om tillstånd att få återkomma om ett par timmar, och jag tackade, bugade och gick.

Och jag var ganska upplivad i anden och en stilla glädje spred sig i mitt bröst: jag skulle åter få en liten roll i samhällskomedin, en roll som åtminstone skulle giva mig det dagliga brödet.

När jag på kvällen trädde i tjänstgöring befanns husets fru ännu inte vara hemkommen. I stor ensamhet stod hennes man, poeten, och stekte den mest opoetiska potatis man kan tänka sig. Och jag undrade inte alls över att han nästan grät vid denna för rättning, då jag erfor att han nödgades utföra den i fullständig avsaknad av varje slag av fett. Stekpannan var upphettad till ytterlighet och potatisskivorna utförde redan en helvetisk dans på den glödande järnplattan.

Med mörka trollögon vände skalden sig till mig och sporde om man måhända nu skulle slå vatten i pannan, vilket jag dock bestämt avrådde honom att göra, då härvid en explosion kunde inträffa. Jag övertog emellertid jobbet och jag hörde en tacksamhetens suck stiga ur skaldebröstat.

Det föreföll mig likväl som hade allt redan varit förbi med detta troll, det såg ut som

hade det redan helt och hållet mistat sin humor, denna livets uppehållande och bevarande urkraft, och det var nära att även jag hade tagit mig till att börja gråta med dem som gråta.

Men för ögonblicket fick jag inte tid här till, då jag med odelat intresse måste ägna mig åt den ilsket fräsande stekpannan. Smör kunde inte uppbringas i huset, men mitt öga föll lyckligtvis på en flaska olivolja — och situationen var räddad. Med tillsats av några välfunna kryddor började jag stuva och röra om i pannan medan en besvärjelse gick över mina läppar. Här gällde det verkligen att trollo, att skapa nästan av intet.

Inom kort lågo de välbrynta potatisskivorna alldeles lugna och skinande i pannan, utsändande en aptitretande arom. Jag avsmakade mitt verk och se, jag fann det ganska gott.

När jag åter fick tid att betrakta min omgivning såg jag barnet i full fart komma krypande till köket, där det som en liten groda stannade och tittade upp på mig. Jag tog upp

den våta grodungen och förde den till dess fader, som egentligen ingenting tycktes ha för händer, men som det oaktat påstod att han alls ingen tid skulle haft övrig för barnet.

Jag rynkade litet på ögonbrynen och den stackars husbonden fann det nu för gott att ge mig en förklaring i saken. Som en för mildrande omständighet anförde han att barnets moder för denna kväll beställt tre tennistimmar å rad och att hon därför dröjde längre borta än vanligt.

Jag kunde ingenting annat än ge det arma trollet en medlidsam blick.

Här skådade jag tydligen äktenskapet i dess mest moderna och förvridna form. Och hade jag inte redan på skolbänken fått veta vem som äktenskapet instiftat haver, skulle jag säkert nu utpekat någon helt annan som fader till denna institution.

För en gemen åskådare kunde en dylik allians visserligen erbjuda många lustiga poänger, men ve dem som med kropp och själ kastat sig in i problemet. Råkar den ena av kontrahenterna vara ett troll medan

den andra är en modern samhällsduglig människa, såsom förhållandet tydligen var i detta fall, då blir äktenskapsproblemet sannerligen mer än problematiskt.

— Herrn skriver böcker, sade jag oskuldsfullt. — Det måtte vara ett knepigt göra.

Herrn smålog. — Visserligen under vissa förhållanden. Nu t. ex. kan jag inte komma någon vart med min reseskildring, då parveln här inte ger mig någon arbetsro.

Jag hade gärna velat fråga om herrn reste i fantasins rike, men detta vågade jag ej göra i min egenskap av Viva Virginia Blommander. Jag önskade livligt att just nu få vara Susanna Bagge. Jag hade gärna velat fråga detta troll om det redan varit uppe på förklaringsberget och hört slagen av den väldige urkonstnärens gnisterhammare. Jag hade velat fråga om det redan genomvandrat dödsdalen, där blodet stelnar till järn i ådrorna, eller om det tillsammans med de troll, som redan krupit ut ur den usla stofthyddan, hade dansat en månskensnatt i den stora silversalen.

Men jag frågade ingenting vidare, tigande gick jag tillbaka till mitt arbete.

Envist dröjde mina tankar vid skaldens reseskildring. — Skulle han verkligen ha gjort en påhälsning hos indianerna? Vilken lyckobringande resa om han verkligen hade svält deras kväljande välkomstdrycker och tuggat deras halstrade aplår! Då vore han inte blott litterärt utan även ekonomiskt säkerställd.

Jag önskade livligt att så varit fallet, jag önskade det för den lilla familjens skull, som verkligen var i behov av något större fett-halt i födan. Och när allt kom omkring, skulle också min tunga i sådant fall kanske få en liten släng av sleven.

Javäl, man fick blott se tiden an och vänta till jul. Till jul skulle husbonden säkert löpa i hamn med sin reseskildring. — Men ve honom om han endast varit och genomrest him-larna i Vintergatans gnistrande vagn, då skulle ingen ge honom en styver för hans historier. — Vem är det som klagat därute i solnedgången? Det är den blå fågeln som sjunger. — Ack var tyst, var tyst, du diktens

fågel. Ser du, världen har blivit full av bara pojkar, mer eller mindre okynniga pojkar, pojkar av alla åldrar och kön.

Jag väcktes ur mina fåvitska tankar av den rörelse, det omslag som med ens uppstod i husets atmosfär: frun var nämligen hemkommen.

Hon föreföll mig att vara synnerligen uppiggad, eller måhända var detta hennes ständiga själstillstånd. Hon hade hemfört en ny grammofonskiva, en väldigt stilig hottentott-sång, försäkrade hon i det hon ofördröjligen vevade upp stycket på spelmaskinen. Hon hade förövrigt ätit ute och var inte alls hungrig, varför hon uppmanade sin man att ensam sätta sig till bords. Själv intog hon en bekväm viloställning i husets gamla stoppade farmorsstol, vilket var henne väl förunnat efter det hon dagen lång dvalts bland idel funktionalistiska möbler på sin arkitekturbyrå för ultramodern möbelkonst.

Sedan hon ytterligare förstärkt sitt välbefinnande med en tänd cigarrett började hon veckla upp en medhavd pappersrulle.

— Ser du här, sade hon och fasthöll stadiggt sin hungrige man vid rockärmen, här har jag gjort ritning till en stol med sju ben. Vet du, vår direktör var väldigt nöjd med min ritning. Han lovade låta utföra stolen i något extra fint material och ställa ut den på den stundande stora möbelutställningen. Ser du, publiken är redan utled vid de tvåbenta ömkliga knäböjande funkisstolarna. Den fordrar något nytt. En stol med sju ben, hurra, en ny stil: surfunkis! Du tvivlar, du. Nåväl, låt se om jag inte tjänar kovan på saken.

Mannen-trollet råkade nysa våldsamt. Vidare ljud äskade han inte för tillfället.

Med entusiasm hade jag gått in på en diskussion i ämnet, men i min egenskap av Viva Virginia fick jag lov att hålla tand för tunga. Så mycket blev dock för min ringhet uppenbart, att surfunkis med naturnödvändighet skall följa på funkis.

Surfunktionalismens moder vecklade emellertid ihop sin pappersrulle igen och slängde den på bordet, varpå hon ur sin väska upp-

tog ett äpple och räckte det till sin make, medan hon för sitt barn, som för tillfället sov, tycktes ha en härlig banan i beredskap vid uppvaknandet. Att någon liten smula av gotterna även skulle falla på min lott var ett hopp på vilket jag grundligt blev besviken.

Med otålighet började jag nu vänta på att husets herre skulle sätta sig till sitt middagsbord med den stuvade potatisen, så att även jag slutligen skulle komma i åtnjutande av de smulor som eventuellt skulle falla från hans bord.

Den flugportion, som med naturnödvändighet äntligen återstod av middagen, smakade mig inte längre. Den var som en bitter kalk på min tunga.

Sömnlös låg jag på sträckbänken i den kvava köksskrubben, inväntande befrielsens morgongryning.

Det ledsamma tjänarinneproblemet, som aldrig tidigare lockat mig till eftertanke, snärjde sig nu envist in i mina tankar. Men jag fann ingen lösning, intet svar på frågan. Jag anade blott att svaret inte enbart låg i

arbetstimmarnas antal, ej i titelns formulering, ej i den klingande valutans kalla vederläggning. Det låg förvisso även i värden av djupare och ömtåligare slag.

När jag enligt order följande morgon bar in brickan med det kokta vattnet för mitt herrskap, begärde jag mitt avsked. Min korta motivering var endast den att trollen inte mäkta med att lösa tjänarinneproblemet.

— Vad för slag? Ha vi fått en konstig människa i huset, eller huru? sade fruen och såg frågande på sin man, som likväl ännu sov i sin djupaste morgonsömn.

— Herrn sover, viskade jag sentimentalt, livligt medveten om huru nödvändigt det är för skalder att få sova.

Men nu ljungade det till i den lilla fruns ögon.

— Viva kan gå, gå med detsamma.

Jag förstod att hon ofta spelat denna scen då hon uttalade sitt gå med sådan ypperlig kläm och rutin.

Och jag gav den nyvakna förvånade grodungen en avskedsklapp på stjärten och gick.

För mig gavs nu intet annat val än att följa arbetsförmannens fingervisning och styra kosan ut till den av honom utpekade arbetsplatsen. Ett dystert perspektiv utbredde sig för min själs ögon, men jag morskade upp mig och såg modigt den dumma, kalla verkligheten i ögonen, medan jag intalade mig resignationens lugnande ord.

Ack ja, Susanna Bagge, din frihetshåg skall stäckas, din svaga kraft mattas av i den svåra kampen för tillvaron. Som en vild fågel har din tanke flugit i brinnande lust att tillrättalägga, försköna och lyckliggöra, alltsedan den dag du vaknade upp i det Baggeska trollboet. Men din håg skall tämjas och du måste böja dig som ett rö för vinden och som ett grässtrå, vilket maskinen avklipper och likformar med tusende andra strån. Men om än böjd intill jorden, skall du, Susanna Bagge,

ändå alltid modigt bida befrielsens och fullkomningens dag.

Det var tidigt på morgonen då jag beträdde den vida, solbelysta begravningsplatsen. En underbar helgdagsro göts här i min själ. Någonting ljuvligt och sövande låg i den fridsluft som svävade över denna de hänsovnas vilostad, och jag föreställde mig att arbetet här med naturnödvändighet skulle gestalta sig till en stilla altartjänst i en friluftshelgedom.

Jag blev antagen sedan man avfordrat mig kraftprovet att lyfta en tio liters sprutkanna till bräddarna fylld med vatten.

Medan jag långsamt drog på mina sotsvarta handskar, som jag omsorgsfullt knäppte ända upp till armbågarna, betraktade jag tyst mina nya kolleger. Dessa föreföllo mig mindre trumpna än arbeterskorna i stadsparkerna. — Var det därför att deras yttre armod liksom mildrades i denna tidlöshetens miljö? Gentemot mig iakttogo de dock en avvaktande hållning. De tycktes undra över om nykomlingen var fisk eller fågel, medan jag å min sida undrade över det samtal

som i min närhet fördes mellan en funktionär på platsen och en svartklädd kvinna. De avhandlade om köp av gravplats.

Här funnos gravplatser i olika prislägen alldeles som aktielägenheter i ett hus. Men här betingades priset inte förnuftsensligt av komfort, sol eller utsiktsförhållanden. I denna friluftshelgedom befunno sig ju samtliga rum i jordvåningen, varför man tydligen här praktiserade en prissättning som gick över allt förstånd.

De köpsläende avlägsnade sig nu till en annan plats, där det gavs lediga vilorum, och jag tog itu med bevattningen av de på mig ankommande gravkullarna.

Sedan en av de ordinarie vattnerskorna sett och förvissat sig om att jag kunde hantera sprutkannen nästan med samma bravur som hon, tilltalade hon mig och sade:

— Hör bara hur mycket pengar det kostar att få plats i jorden. Få se om den arma kvinnan inte blir tvungen att låta jorda sin dotter i linjegraven.

Jag ställde gärna ifrån mig den tunga kannan för att få vila armarna en stund, medan

min kollega ännu tycktes fixera mina handskar med en viss misstänksamhet.

Jag såg kanske något förvånat på henne, jag måste nämligen tillstå min fullkomliga brist på vetskap om den klassificering av gravar som förekom.

Strax började hon då att utlägga för mig hela det okristliga systemet. — Å ja, sade hon bittert och barskt, som sillar i tunnan radas de fattigas kistor varvtals ner i gropen. Man har inte tid att välsigna och täcka en kropp åt gången. Man väntar att få dusinet fullt.

Förundran, sorg och bitterhet fyllde även min själ, då jag insåg hela den djupa tragiken i detta begravningsväsen. Och jag lyfte upp min tunga vattenkanna och begöt nästan alltför rikligt en tynande begonia.

Här stod jag i en av kristenhetens friluftshelgedomar och det var betalningsförmågan som här avgjorde utrymmet och platsen därnere i den gemensamma fosterjorden. O, denna fruktansvärda betalningsförmåga, som världen efterfrågade ännu av den livlösa kroppen. De som inte blott sådde utan även

skördade, de ägde denna underbara förmåga. Men ve de arma, ve de svaga som dignat under bördorna, ve häxorna och trollen, de ägde den inte.

Den stämning av helgdagsro, som hade gripit mitt sinne då jag på morgonen beträdde denna plats, var förbytt i oro och bitterhet.

Och när kvällen kom och alla mina kolleger avlägsnat sig, stannade jag ensam kvar i den stora tysta helgedomen.

En kylig vind blåste från nordan och jag stramade till hucket om min hjässa och spände till de sotsvarta handskarna. Och för mitt öga frammanades vintern, den vita och kalla, när den lägger sig över de tusen gravkullarna.

Och jag tog upp en liten vit bok som jag alltid bär invid min barm, och i boken upptecknade jag den bittra marsch som dagens röster ristat in i mitt hjärta. Så föllo orden:

Sorgtung suckar vinden
mellan träkors och vårdar.
Fram stiger själasörjarn,
lugn som en björn.

Mödosamt är arbetet
 i Herrans vingårdar,
 där han taktfast vandrar
 till alla håll och hörn.
 Mycket skall planteras,
 länge räcker stöket:
 guldregnsfrö i A-grav,
 annat korn i B-grav,
 och ett dussin fattighjon
 i linjegrav på köpet.

Sorgtung suckar vinden
 över gråkalla marker.
 Nu själasörjarn stannat
 vid linjegravens rand,
 med god rutin han talar
 om paradisetts parker
 och kastar sina skovlar
 av tung och frusen sand.
 — Ej fattigdom däruppe är,
 Guds nåd er skuld avbördar,
 så själasörjarn slutar glad.
 Och dagens sådd är gjord
 för himmelrikets skördar.

Vintermörkret sveper
 över kistornas rader,
 faller som en slöja
 över massgravens port.

grävaren svär ej
 men är ej heller glader,
 ett dussin fattighjon
 går ej att täcka fort.
 Mödosamt är arbetet
 i Herrans vingårdar,
 när stormorgeln, spelar
 till ishelgonsång. — —
 Osynlig, hög och stilla
 han står där stum, bedrövad
 — människornas broder.

Nu var det sommarkväll. Ett försonande
 skimmer från den nedgående solen låg över
 platsen. Men jag frös. Mina fingrar stelnade
 i de svarta getskinshandskarna. Jag gömde
 boken och pennan vid min barm och började
 söka mig ut till gallerporten.

På förgården invid en vattenpost stod en
 man och avprovade en bevattningsmaskin.
 Jag erfor att man utpekulerade ett nytt
 snabbvattningssystem för planteringarna. Jag
 kände huru ett bittert leende krusade mina
 läppar och jag fortsatte långsamt min väg.

Vilka framsteg, vilken tidsenlighet även

här i det tekniska förfarandet! Vem angick det då om man i det humanistiska vidhöll sekelgamla system och metoder?

Häxans levnadssaga, hennes ord och förhävanden sysselsatte livligt mina tankar, och vid min återkomst till staden vek jag i förbigående in till det undanskymda trollnästet. Hon hade ju även alltför mycket bagatelliserat sin knäskada, varför det var nödigt att hålla ett öga på henne.

Där satt hon emellertid till synes frisk och kry i sin röda länstol och inmundigade ägg-röra efter dagens påfrestande mottagningar. Hur livligt påminde hon mig inte nu om min barndoms gamla faster Kristina. Hon var som en skälm och ett helgon i samma andetag. Men vår dåraktighet motsäger ju alltid vår visdom, liksom ock vår visdom motsäger vår dåraktighet. Det var dock uppenbart att hon ägde hjärtats sanning, den sanning som ler åt det stränga försanthållandet av orden, vilka, som vi väl veta, endast äro bro-

kiga masker för våra sjäalars nästan ömkligt finhylta ansikten.

Nåväl, det var då alls ingenting att tala om knät, menade häxan, såret höll ju redan på att läkas och svullnaden var försvunnen. Och således tycktes allt förhålla sig väl i detta trollbo.

I ett hörn av soffan låg katten och spann väl tillfreds med tillvaron, medan en uppslagen bok dröjde kvar i ett annat hörn som en tyst och troget väntande vän. Jag tog upp boken och gjorde det bekvämt för mig i soffhörnet. Häxan tycktes ha vederkvickt sig med Spinozas »Traktat om förståndets fullkomnande».

Vi sågo på varandra och logo som två tjuvar på en marknad. Vi visste huru nödvändigt det var att stundom få vandra i filosofins gårdar, att där få kasta av sig den sköna lögnens brokiga diktarkåpa, som vår själs nakenhet och verklighetens köld och fattigdom tvang oss att bära.

Javisst, det hade återigen varit en ansträngande dag för den åldriga sibyllan. Hennes

fantasi hade arbetat under högtryck. Det hade varit många tävlande häcklöpare och många framåtsträvande politiker som velat veta sin sak säkert, varför det inte alls var att klaga över kommersen som sådan. Men nu sjönk häxans tal till en viskning, och hon anförtrodde mig att hennes illegala diktning härefter oåterkalleligen var förbjuden. Polisen hade sagt sitt sista avgörande ord.

Jag kunde ingenting annat än djupt beklaga sakens utgång.

Men modigt och lugnt berättade häxan vidare. Hon berättade att man redan älskvärt tagit hand om henne, att hennes bohag blivit in-tecknat hos fattigvården, som härefter skulle sörja för hennes nödtorft och näring, medan hon endast behövde sitta och sprita hönsfjäder i tidsenliga, idealiska arbets-salar. — Vill ni hälsa på mig någongång? slöt hon bedjande.

Mitt huvud böjdes till ett tyst och jakande svar, medan min tanke redan livligt och illfundigt kretsade kring den välgörande institution som kallas fattigvård.

— Ser ni, nu gick ni miste om arvet, sade

häxan och smålog. — Allt annat utom kat-
ten blev intecknat.

Jag märkte huru hon ville överskylla hela denna sorg och förödmjukelse med humorns skimrande slöja, men det blev nog endast galghumorns saft som pressades ur hennes själ och blänkte våt i hennes gamla ögon.

Förmodligen skulle också jag någongång sitta och sprita hönsfjäder i ljusa, idealiska arbetssalar, men än så länge hade jag det dock bättre beställt. Ännu kunde jag livnära mig med gräsklippning och blomsterskötsel. De sista maskinerna hade ännu inte lyckats driva de sista trollen ur arbetets paradiset. Och nu ville jag ingenting annat än gå hem och vila ut för morgondagens verk. Jag hoppades livligt att den nya snabbvattningsapparaten skulle visa sig oändamålsenlig i dödens tidlösa stilla trädgårdar.

Välvilligt tillrådde häxan mig dock att tillsvidare överge alla fromma förhoppningar om en bättre tingens ordning i förvaltningen av Arbetet, denna dyrbara gudagåva, som människan själv avhände sig i besinningslös snabbhetsiver. Människan älskade inte längre

arbetet för dess egen skull. Hon gav det åt maskinerna. Sin skaparglädje, sin konstnärsrätt överlät hon åt maskinfabrikanterna.

Men nu stannade vi vid ett fast beslut att inte längre orda om allt detta som var oss övermäktigt, och häxan började nu envisa med att få dela med sig av dagens äggskörd.

Och nu stod jag äntligen öga mot öga med ett troll som inte blott hade sått utan även skördat. Ja, det var nästan alltför många klienter som medfört ägg för den profetiska framtidsbetraktelsen, men som det oaktat fördragit att med tillhjälp av den glada kortleken få en inblick i framtiden.

Och med ens vände häxan upp och ned på sin svarta trollpåse och tömde den på dess ordinarie innehåll. Och hon fyllde påsen med kraftiga gulvita ägg och ställde den älskvärt till mitt förfogande.

— Å, madame Hibou! Jag är verkligen alldeles ovärdig.

Men häxan låtsades inte härom. Hon såg på mig för att vinna förståelse. Och vi logo mot varandra som två tjuvar på en marknad

igen. Vi rådde ju verkligen inte för att vi levde i ett nytt och modernt upplysningstidevarv. Och för denna gång sade vi endast god natt och på återseende till varandra.

Med stor försiktighet bar jag påsen som var fylld med ytligt bräckliga, men innerst kraftiga solgula ägg. Och jag var med ens åter förvandlad till den fattiga flickan i sagan, som trevade fram i en farlig och villsam skog, bärande häxans trollpåse fylld med underbara, sköra skatter. Men tillika var jag ju också den orädda prinsessan, enär jag stod under starkt beskydd av den makt som är stillhet och salighet, den makt som orörlig och oföränderlig omsluter den oroliga världen.

Vilken mönstergill ordning! Vilka välpole-
rade ytor! Ögat bländas av all denna ny-
skurade mässing och alla dessa skinande ka-
kelplattor. Och det är inte några potemkin-
kulisser man skådar i detta fattighus. Om
någon tvivlar må han bränna sin hand på
varmvattenkranarna och inandas den torra
hettan från värmeelementen, och må han även
avsmaka den kommunala soppan och känna
dess obestridligt stora fetthalt på sin tunga.

Lycklig dock den välbeställda egnahems-
sittaren, som får njuta all denna komfort en-
dast på avstånd, lyckliga alla varmhjärtade
sammällsfäder och -mödrar, för vilka den en-
dast behöver vara en källa till stolthet och
frid.

Jag vandrar genom solbelysta korridorer,
genom väluppvärmda rum, men jag fryser.
Trollögon titta på mig, häxögon lysa ur
vrårna och vanliga människoögon se trött på
ingenting.

Är det då dessa vilka vi skola ansvara för och säga: — När voro de hungriga och vi gävo dem icke att äta, när voro de nakna och vi klädde dem icke, och när voro de husvilla och vi härbärgerade dem icke?

Jag ser mig omkring. Den minutiösa ordningen skrämmer mig. Varje toffelpar står drillat i givaktställning. De stå i snörräta led invid sängfötterna så långt ögat når, och jag fruktar endast för att de inte skola hålla sig i ledet. Vore detta inte en avdelning för åldringar och orkeslösa, kunde man tro sig genomvandra en ypperlig uppfostringsanstalt för något uppväxande slavläkte. Men då ett dylikt inte torde existera på denna planet, måste ju häxor, troll och andra som sakna betalningsförmåga här anses vara rätt placerade.

I förbigående kommer jag likväl att tänka på den vildkatt jag en gång upptog ur dess usla källarbo. Jag gav den en sovplats på en slätstruken kudde, jag hängde en liten bjällra om dess hals och vårdade hela katten synnerligen rationellt. Men den längledes, den magrade, murrade och drömde onda

drömmar där den låg på sin slätstrukna bädd. Och i ett obehakat ögonblick gick den ut i köket och lade sig i vedlåren. Där fann jag den spinnande av välbehag och där sov den gott på hårda vedträn och sträva näverbarkar. Den lärde mig huru dyrbar och helig den individuella friheten är för varje skapad varelse.

Men jag var ju stadd på jakt efter madame Hibou, den gamla häxan som för några dagar sedan införpassats till detta kommunens stolta hem. Och äntligen fick jag sikte på henne. Som två motsatta signaler kontrasterade hennes snövita huvud och eldröda jacka, där hon satt och såg ut genom fönstret likt en inspärrad fjälluggla.

Sakta lade jag handen på hennes skuldra och hon vände sitt ansikte mot mig. Till min förvåning såg jag dock inte en skymt av bitterhet i hennes blick.

Hon räckte mig handen med ett underligt leende, och viskande började hon berätta huru hennes fantasi i denna ödsliga inrättning började blomma. Under sju dagar och sju nät-

ter hade hon upplevat och delvis redan upptecknat det första kapitlet i den roman, som i årtionden i ordlös dvala legat bunden i hennes själ.

Jag gissade redan vilken historia det var: det var den romanen som varje troll bär in under jackan, men som aldrig ser dagens ljus, huru många volymer det än månade skaka ur ärmen. Det var den dikten som hägrar och lockar med tusen röster, med tusen färger, som dansar och leker och flyr som en glidande linje, en skön gestalt, men som aldrig låter sig fångas av ordet, det arma, gäckande ordet.

Nu trodde min häxa att hon skulle fånga sin diktnings skönaste dröm, hon nämnde den redan viskande vid namn: Själarnas maskerad. En stor illusion hade gripit henne.

Jag gladdes över den uppflammande skaparlusten och konstnärsglädjen i denna gamla trollsjäl, ty nu kunde det vara detsamma i vilken håla hon satt. Nu var det ingen skillnad på himmel och helvete, på kungasal och fattighus. — Förresten var det kanske just i de torraste öknar den vandrande konst-

närssjälens oförmodat stod vid de grönaste oaser.

Ännu hade hon inte lagt två strån i kors vid fjäderspritningen, hon hade haft feber. Man hade förklarat att febern härrörde sig av omplanteringen, att det inte var lätt för gamla uppräckta träd att slå rot igen. — Men må febern dröja kvar i mina ådror, sade häxan med brinnande ögon, jag vill smida på dikten, den oroligt väntande, så länge blodet är sjudande hett.

Hon lyfte sina händer som i bön, i längtan, men strax sjönko de ned tillbaka, lätt darrande, trötta.

Hon började speja utåt korridoren, lyssnade, vände sig mot mig och viskade:

— Här bor en underbart stillsam kvinna med mig i detta rum. När jag om kvällarna ser henne läsa i sin slitna bönbok, börjar min tanke kretsa kring henne som kring en stum aftonstjärna. Var tyst, se där, där kommer hon.

Jag blickade upp. Skodd i tygsockor steg en gammal kvinna ljudlöst in i rummet.

Jag såg redan vem hon var. Jag igenkände

strax det gamla Baggeska trollboets madonna som nu uppenbarade sig för mig i åldrad och själsligt mognad gestalt. Jag ville börja berätta om en julafton för länge länge sedan, men madonnan tycktes ingenting ha glömt. Hon mumlade redan fram en välsignelse över Petrus Bagges minne och över hela hans hus, medan hennes evigt trogna ögon lyste över mig.

Hon var inte längre yppig i barmen, och julfestens gräsgröna klänning och himmelsblå schal voro förbytta i ett fattighjons styva sterila bomullsklädnad. Men aldrig hade jag sett glorian kring hennes huvud tydligare än i denna stund. Kanske var det endast gulvitt dun som stannat kring hennes hjässa efter det myckna hönsfjäderspritandet. Än sen, den lyste med stilla glans, den var en krona värdig ödmjukhetens majestät. Vilken målare kunde väl avbilda denna det heliga armodets sanna madonna, denna gamla moder som genomgått sorgernas och umbärandenas skärseld? Alltför skrämmande sann vore hon för en kyrkomålning, alltför eterisk och inte

nog färglagd för en julbild, ty hon hör blott den stränga verkligheten till.

Men huru naturenlig var inte i grunden den förvandling denna det Baggeska husets madonna genomgått. Hon kunde inte vara anorlunda. Hon hade ju sått men ingenting skördat. Sina medmänniskors kläder hade hon tvagit vita som snö för den ringaste penning. Kraften var pressad ur hennes armar och ryggen var böjd. Hennes son som skulle varit hennes ålderdomsförsörjare var ihjälslagen av medbröder därute i stora vida världen, och hennes vindskupa på stallidret var nedriven av denna världens byggherrar. — Huru vanligt var blott ej ett dylikt modersöde!

Men denna moder klagade inte. Utan knot hade hon utgivit sig själv, ty hon var vår Herres trotjänarinna som inte uppbar någon ålderdomspension av denna världen.

Och åter log hon sitt evigt trogna, undergivna leende, och i några få stillsamma ord vittnade hon inför oss att hon nu hade övernog av allt och var rikligen försörjd.

Häxan och jag sågo på varandra. Våra lu-

ciferiskt upproriska själar förstummades inför ett dylikt vittnesmål, och den eviga livsfrågan — vad är sanning? — blev åter nästan aktuell för vårt vidkommande.

Men må de vise svara på den frågan och må de dåraktiga fråga, jag kunde endast framtaga den trollpåse häxan skänkt mig och ur denna började jag nu uppduka den måltid jag medfört för hennes räkning. Och till denna kärleksmåltid blev det mig förunnat att även få kalla min barndoms madonna, madam Svärd.

Den var inte överdådig denna måltid, den bestod blott av skinande gulvitt bröd jämte den bästa av alla jordiska kvinnodrycker. Men rar och efterlängtdad var dylik mat och dryck i detta hus, där såväl helgon som skälmar avspisades enligt samma stränga fetthaltsprincip utan avseende till ålder eller kön.

Härlig doftade drycken i våra bågare, dess arom flöt ut i etern som en osynlig offerrök och denna aftonmåltid artade sig till en rituell förrättning, värmande, upplivande och styrkande i andanom.

Jag såg huru häxans fantasi redan firade triumfer på Själarnas maskerad, medan madonnan undfick en försmak av paradiset och dess drycker. Därom skvallrade tydligt deras saliga blickar.

Då den sista droppen var tömd lade jag bågarna tillbaka i trollpåsen och tog för denna gång farväl av mina vänner.

*

Många stridiga tankar tumlade om i min hjärna när jag vandrade bort från detta fatighus. Studiet av den hårda verkligheten är inte att idka vetenskap och gå från klarhet till klarhet. Verkligheten-livet är en outgrundlig makt, ett majestät, som kuvar och betvingar. Alltför gärna kramar det just trollen, de fåvitska, som mer än andra vilja fly det. Det aktar inte alls på deras fjära frihetsdrömmier. Det jagar dem tills de utmattade falla till föga. I upproriskt trots hata de detta majestät, men de älska det på samma gång, ty de äro dock innerst inne själ av dess själ och ande av dess ande, där

det i kärlek och suverän oföränderlighet omsluter den bävande skapelsen.

Långsamt styrde jag mina steg till det gamla Baggeska boet, som för länge sedan var förbytt och förvandlat, då Petrus Bagge alltjämt var och förblev borta.

Pris 45 mk.

Rechts. Kammerij. I.
Backman

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 101 9661

X

